

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Aneta Gottwaldová

**Možné příčiny vzniku ozbrojeného konfliktu v Ugandě a následná snaha o jeho řešení
aplikací mezinárodních mechanismů spravedlnosti a tradičních mechanismů
spravedlnosti**

Possible Causes of Armed Conflict in Uganda and Subsequent Effort to Solve it by
Application of International Justice Mechanisms and Traditional Justice Mechanisms

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Mgr. Hynek Melichar

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 26. dubna 2014

.....

Podpis

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou chci poděkovat panu Mgr. Hynku Melicharovi za souhlas s vedením této práce, ochotu a trpělivost.

Poděkování míří také profesoru Timu Allenovi z London School of Economics and Political Science, za poslání materiálů, které přispěly k vypracování této práce. Dále také Dr. Mazurana z Feinstein International Center a Matthew Greenovi za zodpovězení otázek týkajících se této práce.

Poděkování patří také mým rodičům a blízkým přátelům za podporu, kterou mi poskytovali po celou dobu mého studia.

„The decision, on the one hand, to seek justice through punishment or, on the other, to forget punishment in favour of justice through reconciliation, is a decision that must be made by the concrete community that is the victim of the crimes and that will have to live with the consequences of the decision.“ Adam Branch

Obsah

1.	ÚVOD.....	7
2.	Historické pozadí konfliktu	15
2.1	Sociální struktury konfliktu	16
2.2	Politické otřesy po získání nezávislosti	19
3.	Počátek konfliktu a příchod LRA	22
3.1	Alice Auma Lakwena a Holy Spirit Mobile Forces.....	23
3.2	Joseph Kony a Lord's Resistance Army	27
4.	Snahy o ukončení konfliktu	31
4.1	Proti-povstalecké strategie a počátek súdánské podpory.....	33
4.2	Zákon o amnestii.....	38
4.3	Intervence Mezinárodního trestního soudu a zahájení vyšetřování Lord's Resistance Army	40
4.3.1	Obavy z intervence ICC a debata mír vs. spravedlnost.....	43
5.	Alternativní přístupy k mezinárodní trestní spravedlnosti: tradiční mechanismy řešení konfliktu.....	52
5.1	Mato oput (pití hořkého kořene)	54
5.2	Nyono tong gweno (šlapání na vejce).....	57
5.3	Ostatní obřady	58
6.	Období od zahájení mírových rozhovorů až do současnosti	61
7.	Závěr.....	64
8.	Zkratky.....	68
9.	Mapy.....	70

10.	Fotografie.....	72
11.	Zatykače.....	74
12.	Korespondence č.1.....	77
13.	Seznam pramenů a literatury	78
13.1	Literatura	78
13.2	Prameny.....	80
14.	Abstrakt	87
15.	Abstract.....	88

1. ÚVOD

Ozbrojený konflikt v severní Ugandě mezi ugandskou vládou a Lord's Resistance Army (LRA) je jedním z nejdelších afrických ozbrojených konfliktů. Válka na severu Ugandy trvá od ledna 1986, kdy prezident Yoweri Kiguta Museveni s podporou National Resistance Army (NRA), která později změnila název na Uganda People's Defence Force (UPDF)¹, svrhl tehdejšího prezidenta Tita Lutwo Okella a sám se chopil moci. S tímto byla zavedena podle Musevenioho slov nová forma demokracie tzv. no-party/movement democracy, tedy demokracii beze stran. (Ssenyonjo 2005: 410) Došlo k zákazu všech politických stran² kromě jeho strany National Resistance Movement (NRM) (Quinn 2005: 4). Transformací a následným spojením Holy Spirit Mobile Forces (HSMF), kterou vedla zesnulá Alice Auma Lakwena a Uganda Christian Democratic Army (UCDA), vedenou Josephem Konym, následně vznikla v roce 1991 LRA. (Latigo 2008: 88) V jejím čele stojí Joseph Kony – samozvaný prorok a spasitel, který prohlašuje, že bojuje za očištění svého etnika Acholi, svržení Musevenioho vlády a nastolení vlády Desatera (Rose 2008: 348).

Tento dlouhotrvající konflikt, který nejvíce zasáhl oblast severní Ugandy, se nejvíce dotkl etnika Acholi z oblastí Gulu, Kitgum a Pader (tzv. Acholiland), přičemž sousední oblasti Lira, Apac, Adjumani, Kumi a Soroti, kde jsou lidé převážně z kmene Langi, Madi a Teso, byly také ovlivněny (Allen 2006: 1)

Během 28 let trvajícího konfliktu se Uganda stala místem jedné z nejhorších humanitárních katastrof na světě. Konyho ozbrojené hnutí má na svědomí únosy minimálně 20 000 lidí (HRW 2012). Téměř 1,8 milionu lidí muselo opustit své domovy a přesunout se do tzv. protected camps, neboli „ochranných táborů pro vnitřně vysídlené osoby“ (internally displaced person, IDP) (Tamtéž). Proto se také často nazývají IDP tábory. (HRW 2012b)

LRA se stala nechvalně známou hlavně kvůli častému zabíjení civilistů, mučení, vypalování vesnic a hlavně rekrutováním dětských vojáků. Unesení chlapci byli pak cvičeni jako vojáci a vysíláni do bojů s ugandskou armádou. Některé dívky byly vybrány jako „manželky“ pro Konyho věrné muže.

¹ NRA byla přejmenována na UPDF po uzákonění Ugandskou ústavou v roce 1995 (Monitor 2013).

² Ústavním referendem byl tento zákaz v červenci 2005 zrušen (BBC 2005).

Po nezdařených vojenských operacích a selhání mírových rozhovorů vedených ministryní Bety Bigombe od listopadu 1993 do února 1994, se Museveniho vláda v roce 1999 rozhodla nabídnout rebelům amnestii (Conciliation Resources 2002). Stalo se tak poté, co stále větší počet obyvatel, hlavně pak etnikum Acholi, bylo vojáky UPDF donuceno přesunout se do IDP táborů. Amnestie je hodnocena do značné míry jako úspěch ugandské vlády, která tak chtěla přispět k ukončení konfliktu mírovou cestou. Ta se však i přesto rozhodla zapojit za účelem potrestání rebelů také nově fungující International Criminal Court (ICC).

8. července 2005 byly vydány zatykače na Josepha Konyho a další čtyři nejvyšší velitele LRA. Obviněné se však nepodařilo nikdy dopadnout a zatknout. V červnu 2006 začaly mírové rozhovory mezi ugandskou vládou a LRA. Zprostředkoval je bývalý viceprezident Jižního Súdánu Riek Machar a konaly se v hlavním městě Jižního Súdánu - Juba. (The Resolve 2008) Nicméně série mírových rozhovorů skončila neúspěšně a následovaly opět vojenské operace (New Vision 2008).

V průběhu roku 2005 opravdu situace naznačovala, že by konflikt v severní Ugandě mohl být ukončen, částečně i kvůli soudu, který zasáhl s mandátem ukončení beztrestnosti pro nejhorší trestné činy. Základní myšlenkou bylo, že ICC přispěje k dosažení míru a spravedlnosti v Ugandě. Nicméně intervence soudu způsobila řadu kontroverzí a hlubokou nevoli. Tato bakalářská práce se zabývá obdobím, kdy byla v Ugandě představena mezinárodní trestní spravedlnost a jak byla vnímána mezi oběťmi. Paralelně s intervencí soudu docházelo mezi etniky k praktikování tradičních obřadů smíření. Ty měly sloužit k dosažení spravedlnosti a k tomu, aby se jednotlivé kmeny začaly znovu respektovat a mohly se vrátit zpět k normálnímu životu. Staly se tak alternativou k mezinárodní trestní spravedlnosti uplatňovanou na severu Ugandy.

Před tím než se však bude práce zabývat jednotlivými snahami vlády vyřešit tento konflikt, bude věnován prostor příčinám, které mohly vést k jeho vzniku. Tato bakalářská práce se pokusí dokázat, že některé z těchto příčin lze nalézt již v období, kdy byla Uganda pod koloniální správou VB. Styl vládnutí a způsob jakým kolonialisté spravovali tuto oblast, zde zanechaly problémy, které se následně přenesly i do období poté, co Uganda získala nezávislost.

Po osvětlení průběhu konfliktu, chování jednotlivých aktérů a kroků, které měly vést k ukončení války, se tato práce pokusí odpovědět, který z nich byl pro konkrétní případ Ugandy nejvhodnější.

Cílem této bakalářské práce je ukázat, že LRA není náhlá nebo nevysvětlitelná událost, ale je výsledkem dlouhodobého politického procesu, který má kořeny v koloniálním období (Doom, Vlassenroot 1999: 5). V této době sociální, politické a náboženské procesy etablovaly základní struktury násilí, které nadále působí i v současnosti (Kustenbauder 2010: 451). Britská koloniální nadvláda pak záměrně posilovala rozpory mezi regionálními, náboženskými a etnickými liniemi, na které pak navázaly vlády v postkoloniálním období a využily je ke svým politickým účelům (Tamtéž). Bez přiblížení historického kontextu není možné pochopit problémy, které tato země má, a které se začaly projevovat již v koloniálním období a přetrvávají v Ugandě i po dosažení nezávislosti až do dnešních dnů. Na základě těchto poznatků se práce pokusí zjistit možné příčiny tohoto dlouholetého konfliktu.

Trvalým problémem analýzy války na severu Ugandy je, že v těchto textech autorům často unikají širší souvislosti konfliktu, jak historické a politické, tak náboženské. Podle Matthew Kustenbaudera: „*Války jsou komplexní a multi-dimenzionální záležitosti a konflikt v severní Ugandě není výjimkou, kde má násilí jak politický tak náboženský význam a význam násilí ze strany státních a povstaleckých aktérů je také podobě interpretován členy ugandské společnosti v rámci určitého historického rámce.*“ (Kustenbauder 2010: 452) Tato analýza se snaží zabránit příliš zjednodušujícímu pohledu na tento konflikt.

Dalším cílem práce je podrobný popis a analýza mechanismů, které měly vést k ukončení války (tradiční mechanismy spravedlnosti, amnestie a intervence ICC). V závěru se práce pokusí zhodnotit, který z nich byl pro konkrétní případ Ugandy nejvhodnější. Zatímco se vyjednavací po roce 2000 snažili dosáhnout míru, cílem komunit bylo reintegrovat tisíce bývalých bojovníků LRA, kteří využili amnestie deklarované vládou (Rose 2008: 346). V tomto období se mnoho NGOs, domácích a zahraničních akademických pracovníků začalo zaobírat možnostmi tradičních obřadů Acholi a metodami řešení konfliktu, které by mohly hrát významnou roli v jeho ukončení. Když bylo v roce 2004 oznámeno, že by ICC začal vyšetřování v Ugandě, následovaly prudké diskuze o tom, jak může být role soudu v rozporu s mírovým jednáním, tradiční spravedlností a mechanismy usmíření. Tato země musela čelit současně jak tradičním regionálním obřadům a národnímu procesu amnestie, tak trestnímu stíhání ze strany ICC (Rose 2008: 346).

V současné době existuje mnoho důkazů o tom, že různé formy sociálního léčení hrají důležitou roli nejen v Ugandě, ale i v mnoha dalších afrických státech (Allen 2006: 164). Velký význam mají také křesťanské a katolické obřady. Aplikování rituálů, jako způsob

ukončení války, bylo nejvíce podporováno tradičními vůdci Acholi a také místními organizacemi hájící lidská práva. Podle zvyků Acholi, když pachatel prohlašuje, že se on či ona dopustili něčeho špatného, je spuštěn tradiční systém řešení sporů (Rose 2008: 359). Nejvýznamnějším léčebným obřadem je obřad smíření - *mato oput* (pití hořkého kořene), který vykonávají kmeny mezi sebou v případě, že dojde k zabití člena jednoho z nich. V kontextu tohoto konfliktu bude nejvíce pozornosti věnováno právě *mato oput*. V souvislosti s tímto, ale i dalšími rituály bude následující text zjišťovat, jestli aplikace těchto obřadů mohla vést k dosažení míru a spravedlnosti. K dalším rituálům patří například *nyono tong gweno* (šlapání na vejce). Ceremonií, které jsou praktikované místními kmeny jako způsob ukončení sporů, je mnohem více. Práce však zmíní pouze ty, které jsou vykonávány nejčastěji. Příkladem může být *gomo tong* (ohýbání kopí), *moyo piny* (čištění oblasti) či *moyo kum* (čištění těla) a další. (Quinn 2005: 22–23)

Dalším cílem práce, který do značné míry souvisí s tím předchozím, je nastínit, jak vnímaly tyto mechanismy oběti zasažené konfliktem. V období, kdy ICC vedl vyšetřování v Ugandě a po vydání zatykačů převládal názor, že lidé jsou naladěni spíše proti soudu. Tento názor se práce pokusí vyvrátit pomocí průzkumů, které mezi oběťmi provedlo International Center for Transitional Justice and the Human Rights Center, University of California, Berkeley a také pomocí dat, která vyplývají z terénních průzkumů profesora Tima Allena.

Prostor bude věnován také mýtům a nedorozuměním, které provázely vyšetřování a také tím, proč intervence soudu nepostupovala tak, jak bylo původně naplánováno.

Výzkumné otázky

Cílem této bakalářské práce je odpovědět na následující výzkumné otázky:

1) *Jak je vnímáno působení ICC v Ugandě? Přispěla intervence ICC k ukončení konfliktu, nebo byla spíše jeho překážkou?*

2) *Jak pohlížejí etnika zasažená konfliktem na praktikování tradičních obřadů, zejména pak na nejdůležitější obřad smíření – mato oput? Jsou vnímány jako užitečné v procesu usmíření, nebo je na ně nahlíženo spíše jako na přežitky?*

3) *Který z mechanismů použitých k ukončení konfliktu a dosažení spravedlnosti byl na konkrétní případ Ugandy nejvhodnější?*

Tato bakalářská práce je případovou studií, ve které je využit deskriptivně – analytický přístup. Zvolený přístup umožňuje nejlépe zpracovat a popsat tento dlouholetý konflikt a analyzovat jeho jednotlivé etapy vývoje. Na základě této analýzy se práce v závěru pokusí odpovědět na výzkumné otázky. Časové vymezení je od počátku 20. století až do současnosti, jelikož z pohledu tohoto tématu je důležité zmínit vliv koloniální správy na další vývoj Ugandy. V poslední kapitole bude nastíněno období od zahájení mírových rozhovorů v Jubě až po současnou situaci.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, jež se dále člení na podkapitoly. Text je strukturován tak, aby na sebe jednotlivé etapy vývoje Ugandy logicky navazovaly. První kapitola se zabývá obdobím, kdy byla Uganda pod koloniální správou Velké Británie (VB). Jejím cílem je nastínit zavedení nových pořádků v Ugandě, které souvisely s příchodem kolonialistů na toto území. Jsou zde popsány negativní pozůstatky koloniální správy, které se přenesly do období poté, co Uganda získala nezávislost. Další kapitola se věnuje období, kdy se moci ujímá prezident Museveni. V této době došlo k vzestupu duchovních sil v důsledku nestability v tomto regionu. Výsledkem byl zrod mnoha povstaleckých skupin bojujícím proti Museveniovi vládě, včetně HSMF a LRA. Tématem třetí kapitoly je popis a analýza jednotlivých snah, které měly vést k ukončení konfliktu. V souvislosti s úsilím ukončit válku, provedla vláda následující opatření: vojenské operace, přijetí Zákona o amnestii a požadavek k ICC, aby zahájil vyšetřování LRA. Každému z těchto kroků se práce věnuje zvlášť. Zde je také věnován prostor požadavkům a obavám obětí, které se týkaly snah ukončení války, obzvláště pak třetího bodu - ICC. Předposlední kapitola se zabývá tradičními způsoby ukončení konfliktu etnik na severu Ugandy, zejména pak kmene Acholi a rituálem *mato oput*. Jsou zde velmi podrobně popsány jednotlivé ceremonie smíření. V této kapitole práce zodpoví, jestli mají Acholi výjimečnou schopnost odpouštět, tak jak se mnohdy tvrdí, nebo jestli chtějí pro pachatele stejnou trestní spravedlnost, tak jako lidé všude ve světě. Poslední část práce se zabývá obdobím od zahájení mírových rozhovorů až po současnou situaci. V závěru jsou pak shrnuty získané poznatky a zodpovězeny výzkumné otázky.

Téma mezinárodní trestní spravedlnosti a tradičních mechanismů využívaných v různých částech světa k dosažení spravedlnosti a usmíření v post-konfliktních společnostech, je v českém prostředí poměrně neprobádanou oblastí. Přičemž Uganda v tomto směru není výjimkou. Velmi okrajově se válkou na severu Ugandy zabývají pouze některé humanitární

organizace či internetové servery. Většinou po útoku LRA či jejím přesunu do jiného státu, tyto organizace či některé servery podávají o těchto událostech nové zprávy. Stojí za povšimnutí, že názvy Lord's Resistance Army či etnika Acholi, jsou v českém prostředí interpretovány různými způsoby. Překlad již zmíněné Lord's Resistance Army se objevuje hned ve třech různých verzích. Buď tedy jako Armáda odporu páně (Idnes 2009, Ihned 2008), nebo Armáda Božího odporu (Idnes 2012) či Armáda Pánova odporu. Poslední verzi překladu uvádějí spíše pouze křesťanská média (Rádio Vaticana 2004 či Christnet 2011). Stejně problémy přinášejí také překlady názvu etnika Acholi. České ministerstvo zahraničních věcí nazývá toto etnikum – Acholové. Lze se však také setkat s překladem Ačolové (Ihned 2008b). Za účelem vyhnutí se nepřesnostem práce zachovává anglické názvosloví. Toto se zdá přirozenější také proto, že angličtina je oficiálním jazykem Ugandy a sama LRA ji používá ke komunikaci s okolním světem.

V českém prostředí se lze setkat pouze s literaturou o ICC a to ve spojení se vznikem tohoto soudu a jeho ustanovením, tj. Římským statutem. Dále pak s literaturou o ICC v souvislosti s ČR či zdroji zabývajícími se zločiny podle mezinárodního práva.

V zahraničním prostředí lze nalézt naopak velké množství informací, které se týkají dnes již téměř ukončeného konfliktu mezi ugandskou vládou a LRA. Práci, zabývajících se mechanismy, které jsou nápomocné při ukončení konfliktu, existuje taktéž poměrně velké množství. Kapitole o charakteristice literatury předchází dokument, který byl podnětem k napsání této práce. *Zúčtování (The Reckoning)*, je název dokumentu natočeného v rámci mezinárodního festivalu dokumentárních filmů o lidských právech Jeden svět. Je zde velmi dobře zobrazen sled událostí, které následovaly po vydání zatykačů na Josepha Konyho a další velitele LRA. Je zde možné si povšimnout, jak se velmi rychle mohou dostat do sporu dvě důležité hodnoty, a tedy mír a spravedlnost. Proto byl tento dokument velmi cenným zdrojem informací.

Stěžejním zdrojem práce je kniha od Tima Allena s názvem *Trial Justice, the International Criminal Court and the Lord's Resistance Army*. Profesor Allen, který nyní působí na London School of Economics and Political Science, se zabývá etnickými konflikty na území Afriky a zejména pak konflikty ve východní Africe (Uganda, Keňa a Súdán). *Trial Justice* poskytuje ucelený přehled o nástrojích a mechanismech, které byly použity za účelem ukončení války a v procesu usmíření mezi etniky. V této publikaci nechybí ani základní informace o vývoji v oblasti mezinárodního trestního práva. Avšak pro účely této práce je nejdůležitější kapitola

o rozporuplném období, které následovalo poté, co byla v Ugandě představena mezinárodní trestní spravedlnost. Jsou zde vzneseny základní otázky ohledně toho, co znamená spravedlnost v africké válečné zóně a také limity ohledně toho, co lze nabídnout v mírových dohodách. Allen prováděl v Ugandě mezi lety 2004–2005 terénní výzkum, na základě kterého vznikla tato kniha. Obsahuje celou řadu rozhovorů s lidmi z IDP táborů, LRA, UPDF vojáky, tradičními a náboženskými vůdci, ale také se zaměstnanci ICC a humanitárních agentur. Také z tohoto důvodu, je tato publikace velmi cenným zdrojem informací, protože odráží názory místních komunit a znalost této oblasti a místních etnik.

Za velmi přínosný odborný text lze také považovat příspěvek *Northern Uganda: Tradition-based Practices in the Acholi Region* od Jamese Ojera Latiga uvedený ve sborníku *Traditional Justice and Reconciliation after Violent Conflict*. Autor se v něm velmi detailně zabývá obdobím, kdy Uganda patřila pod koloniální správu VB a popisuje negativní vlivy, které zde tato země zanechala, a které se poté přenesly i do období po vyhlášení nezávislosti. Jsou zde dobře popsány také jednotlivé obřady smíření a jejich přínos pro etnika, která je praktikují. Zvláštní pozornost autor věnuje nejdůležitějšímu léčebnému obřadu *mato oput*. Podobný názor na působení britského protektorátu v Ugandě sdílí i Matthew Kustenbauder ve své práci *Northern Uganda: Protracted Conflict and Structures of Violence*, uvedené ve sborníku *War and Peace in Africa*. Zde autor popisuje historické důvody pro vleklou občanskou válku na severu země. Základní myšlenkou textu je, že koloniální období zanechalo struktury divize a násilí, které od té doby tvarovaly ugandskou sociální a politickou historii. Příspěvek *Accountability of Non-State Actors in Uganda for War Crimes and Human Rights Violations: Between Amnesty and the International Criminal Court* od Manisuli Ssenyonjo zveřejněném v *Journal of Conflict & Security Law* se taktéž zaměřuje na problémy britského protektorátu v Ugandě. Autor v něm vysvětluje zakořeněné divize mezi severem a jihem, které trvají až do současnosti. Toto období je zde popsáno však velice stručně. Na druhou stranu část o kontroverzních vojenských strategiích vlády s cílem zničení LRA, ke kterým se autor staví velmi kriticky, je zpracována velmi kvalitně. Stejně, jako identifikace zločinů podle mezinárodního práva, kterých se rebelové měli dopustit.

Kapitola, ve které je věnován prostor vzestupu duchovních médií a následným zrozením LRA, čerpá z textu *Kony's Message: A New Koine? The Lord's Resistance Army in Northern Uganda* od Ruddyho Dooma a Koena Vlassenroota. Po získání nezávislosti čelili ugandští prezidenti mnohým ozbrojeným povstáním, které vedly k jejich časné obměně, obzvláště pak v 80. letech. Také militarizací politiky, nedůvěrou v politický systém a posilováním role

duchovních médií, která nakonec vedla k příchodu Alice Aumy Lakweny a následně Josepha Konyho, se zabývá tento text. K popsání tohoto nestabilního období, ve kterém se Museveni ujímá moci, je využít také již zmíněný titul *Trial Justice* od Allena.

Jednání mezi zástupci ugandské vlády a LRA v období od listopadu 1993 do února 1994 nejlépe popisuje žurnalista Billie O'Kadameri. O'Kadameri se těchto mírových rozhovorů účastnil po celou dobu jejich trvání. Jednotlivé fáze těchto jednání popsal ve svém článku *LRA/ Government Negotiations 1993–1994*.

Události, které vedly ke zřízení tzv. IDP táborů a snahy o ukončení konfliktu, ať už mírovou či vojenskou cestou, monitorovaly humanitární a nezávislé neziskové organizace po celém světě. V prohlášeních vydanými těmito organizacemi, lze nalézt o tomto období velké množství informací. Za zmínku stojí například Human Rights Watch (HRW), World Food Programme (WFP), World Health Organization (WHO), Amnesty International (AI), The Resolve, Enough Project (EP), Justice and Reconciliation Project (JRP), Conciliation Resources (CR) či Save the Children in Uganda (SCiU). Refugee Law Project (RLP) je projekt právnické fakulty Makererské univerzity v Ugandě. Jednou z činností této skupiny je pomoc žadatelům o azyl, uprchlíkům či lidem v IDP táborech. Zajímavou aplikací mapování aktivit LRA nejen v Ugandě, ale také v Democratic Republic of the Congo (DRC) a Central African Republic (CAR) je *iRevolution*. Jedná se o sledování a reportování aktivit LRA, které jsou pak převáděny do kartografické podoby (www.irevolution.net).

Tradiční mechanismy spravedlnosti zahrnující léčebné obřady *mato oput*, *nyono tong gweno* a další jsou velmi dobře popsány v textu *Looking Beyond Amnesty and Traditional Justice and Reconciliation Mechanisms in Northern Uganda: A Proposal for Truth-Telling and Reparations* od Cecily Rose. Autorce se zde podařilo dobře nastínit období, kdy a) byla vyhlášena amnestie pro rebely, b) byly praktikovány léčebné obřady s cílem usmířit etnika. Za zmínku rozhodně stojí také práce od Joanny R. Quinnové s názvem *What of Reconciliation? Traditional Mechanisms of Acknowledgement in Uganda*. Tento text se zabývá tradičními zvyky a rituály, které jsou praktikovány v post-konfliktních společnostech, se zaměřením na Ugandu. Vysvětluje také význam těchto obřadů a jejich vnímání samotnými etniky.

2. Historické pozadí konfliktu

Od dosažení nezávislosti v roce 1962, byla Uganda zatížena násilím, které bylo politicky manipulované a poháněno etnickými rozdíly. Historici toto období často nazývají „cyklus pomsty a nedůvěry“. (Latigo 2008: 85) Tato hluboce zakořeněná polarizace mezi etnickými skupinami nejenže nezmizela, ale byla prohloubena rozvojem vlády této země po dosažení nezávislosti (Tamtéž). National Resistance Movement (NRM) je i po volbách v roce 2011 stále nejsilnější stranou v parlamentu (Europa 2011). Jak již bylo řečeno, tato vláda byla v roce 2005 přinucena se po devatenácti letech monolitické vlády otevřít cizím politickým vlivům. Podle mínění Latiga: „*Dominance NRM způsobila nárůst bojujících skupin a milicí založených na etnicitě a došlo k vytvoření unikátních neinstytucionalizovaných a vysoce personalizovaných vojenských struktur.*“ (Latigo 2008: 85) V nedávné historii všechny tyto skupiny vytlačily etnicitu do popředí ve snaze o dosažení konstituční podpory. Etno-regionální snahy o získání moci jsou poměrně běžnou záležitostí a tyto snahy jsou reflektovány v ozbrojených konfliktech, přičemž jedním z nejdelších konfliktů na africkém kontinentu byl právě konflikt na severu Ugandy. (Tamtéž) Je tedy zřejmé, že tato země zažila nelehký historický vývoj a pro pochopení problémů, které tato země měla, práce nastíní její historický a politický kontext.

2.1 Sociální struktury konfliktu

S nástupem britské koloniální politiky souviselo zavedení nových pravidel. Za účelem zjednodušení administrativy docházelo ke stěhování populace a koncentraci obyvatelstva. Také umělé vytvoření kmenových jednotek a balkanizace místních jazyků, přispělo ke zdůraznění a institucionalizaci rozdělení (Allen 2006: 26–27). Uganda však nebyla jediným státem, kde vytváření či posilování sociálních, náboženských a politických divizí, bylo určeno jako prostředek kontroly. Na ugandském severním sousedovi – Súdánu, lze nejlépe ilustrovat rozsah koloniální role při vytváření rámce pro struktury násilí. (Kustenbauder 2010: 453) V rámci této politiky, Britové spravovali severní část země, která byla z větší části muslimská. Sem putovaly téměř veškeré investice do infrastruktury, obchodu, sociálních a politických institucí. Zatímco jižní část, která byla z větší části nemuslimská a byla přenechána hlavně misionářům, byla ponechána bez prostředků a výrazně zaostávala za severem. Jedním z výsledků této politiky byla krvavá historie po dosažení nezávislosti Súdánu. Dvě ničivé občanské války na sebe nenechaly dlouho čekat. První, 1955–72 a druhá, 1983–2005 vedly k dohodě, kdy bylo dosaženo křehkého míru. (Tamtéž)

V případě Ugandy můžeme identifikovat podobné struktury divize a násilí, které zde zanechala koloniální správa a které od té doby tvarovaly sociální a politickou historii této země. Počátkem 20. století se v ugandské společnosti vytvářejí hluboké rozpory způsobené čím dál větším socio-ekonomickým rozdělením podél řad etnických identit a regionálních aliancí. Po dosažení nezávislosti se toto napětí začíná plně projevovat mezi segmenty ugandské společnosti. (Kustenbauder 2010: 453)

Po založení britského protektorátu v Ugandě v roce 1900 začali Britové v souladu s jejich hospodářskými zájmy využívat jih jako hospodářsky a zemědělsky produktivní zónu. Jižané mluvící jazykem Bantu byli také školeni a dosazováni do státního sektoru.³ (Tamtéž)

Na druhé straně, severní region se jevil Britům jako „problémová“ oblast (Latigo 2008: 86). V této době byla popisována jako „*neklidná, nebezpečná oblast, ve které žily kmeny, které byly dostatečně silné na to, aby mohly dostatečně dlouho a silně vzdorovat této okupaci*“

³ Obyvatelstvo tvoří z 99 % přes 20 černošských kmenů dvou základních etnických skupin: a) bantuské (jih země), mluvící jazykem Bantu, b) nilotské (sever země). Mezi hlavní bantuské kmeny, které představují zhruba dvě třetiny obyvatelstva, patří Gandové, Sogové, Nyorové a Nkolové. Hlavní nilotské kmeny jsou Itesové, Acholiové, Langiové a Karamajongové. V zemi byla nepočetná, avšak ekonomicky významná asijská menšina, kterou však vláda Idiho Amina v roce 1972 z převážné části vypudila. (Ministerstvo zahraničních věcí ČR 2014)

(Barber 1968: kapitola 10–11). Britové se nejprve zaměřili na jih a západ země, které byly snažší ke kontrole a kde chtěli nastavit jejich administrativu. Z důvodu bezpečnosti se Britové rozhodli k okupaci severní části, což se ale jevilo jako nelehký úkol. Až do roku 1921 proto, byla tato oblast pod vojenskou okupací Severního Garrisonu – bylo to získání moci nad touto oblastí, kde kmeny neměly možnost žádného vlivu (Barber 1968: 121). Po první světové válce byli Acholi využiti jako součást britské politiky „divide and rule“ (rozdělit a vládnout) (Latigo: 2008: 86). Projevilo se to například v momentě, kdy se Britové snažili „pacifikovat“ sever a to tím způsobem, že se snažili znepřátelit kmeny ze severu proti kmenům na jihu. K nejnámějším případům patřila snaha znepřátelit Nubiany (etnická skupina v Jižním Súdánu, která vykonávala trestné expedice proti Lango, což byla blízká skupina Acholi) a Bagandu (království v jižní Ugandě) proti Banyoro (silná dynastie Luo původně napojená na Acholi). Neopodstatněný mýtus o etniku Acholi, a tedy že je to nebezpečný a bojovný kmen, byl vytvořen Brity a pochází právě z této doby. Byl však založen zcela na předsudcích a nepochopení, a byl použit pro politické účely. Když se na počátku Britové snažili podmanit si sever, nahlíželi na etnika žijící v této oblasti a zejména pak na Acholi jako na nepřátele, a jako na slabé a ne dost válečné na to, aby se zúčastnili britských válek. (Tamtéž) I přestože se ukázalo, že muži z etnika Acholi nejsou odvážní, postupem času jich bylo stále více rekrutováno a stali se součástí britských vojsk (Doom, Vlassenroot 1999: 8). Postup byl takový, že náčelníkům kmene byly placeny tři rupie za každého rekrutovaného Acholi muže. Důvodem ke vstupu do armády ze strany Acholi, byly, jak jsem již zmínila slabé ekonomické podmínky, které panovaly na severu, nikoliv kulturní důvody. V 50. letech 20. století se jejich počet začal snižovat. Důvodem bylo velké množství rekrutovaných bojovníků z etnika Lango a Iteso (Nilo-hermitická etnická skupina na východě Ugandy). (Latigo 2008: 86)

Zatímco tedy britská koloniální politika způsobila, že se oblast na jihu stala rychle se rozvíjející oblastí, do které putovaly téměř veškeré finance, severní Uganda zůstala velmi nerozvinutou zónou, která sloužila pouze jako pohodlný zdroj pracovníků a vojenských rekrutů (Ssenyonjo 2005: 409). Toto socioekonomické rozdělení vytvořené koloniální nadvládou vytvořilo Acholi novou identitu a proměnilo je v to, čemu někteří vědci říkají „vojenská etnokracie“. Význam tohoto slovního spojení lze popsat jako třídu lidí ve společnosti, kteří viděli sami sebe jako ekonomicky znevýhodněné a tvořící pouze vojenskou páteř státu⁴ (Doom, Vlassenroot 1999: 8). Nová koncepce politiky „divide and rule“ a

⁴ Použití spojení „vojenská etnokracie“ konkrétně pro případ Ugandy nebylo poprvé použito od těchto autorů. Objevilo se již dříve a to v knize *Soldiers and Kinsmen in Uganda: The Making of a Military Ethnocracy* od A. A. Mazrui.

vytvoření mýtu o etniku Acholi, že je to nepřátelský a bojovný kmen, jsou do určité míry zodpovědné za vytvoření podmínek pro problémy, které se v tomto regionu později objevily⁵ (Latigo 2008: 86).

⁵ Pokud bychom hledali podrobnější informace o negativních pozůstatcích Britské koloniální nadvlády v Ugandě, ale i jiné problémy dekolonizace na území Afriky, můžeme je nalézt v publikaci *Dějiny moderní Afriky* od Richarda J. Reida, který je jedním z mála autorů, kteří se touto tematikou v českém prostředí zabývají.

2.2 Politické otřesy po získání nezávislosti

Podle Latiga: „*Post-koloniální politické elity využily argumentů k podpoře tohoto mýtu a využily etnického rozdělení, které z těchto mýtů vycházelo, a cynicky začaly využívat této situace, jako způsobu politické manipulace k dosažení svých vlastních cílů.*“ (Latigo 2008: 86). Výsledkem této politické hry byl vzrůst mnoha ozbrojených konfliktů v tomto regionu (Tamtéž). Prvním premiérem nezávislé Ugandy se v roce 1962 stal Milton Obote (Doom, Vlassenroot 1999: 8). Obote pocházel se severu z kmene Langi mluvícím jazykem Lwo (Allen 2006: 28). Ve výkonu své funkce se spoléhal primárně na podporu od armády, ve které byli dominantní složkou severané (Kustenbauder 2010: 455). Podle první ústavy Ugandy (obsahovala profederální prvky) byl Obote předsedou vlády a *kabaka* (král) byl prezidentem Bigandy. Tato dohoda o sdílení moci však brzo selhala, když bugandská regionální rada přijala návrh, aby se centrální vláda stáhla z Bugandy. Oboteho centrální vláda se cítila být ohrožena a tak Obote využil výhod jeho postavení jakožto premiéra a velitele národní armády a vyslal vojáky, aby zaútočili na Kabakův palác. V tomto střetu byly zabity stovky civilistů, Kabaka uprchl do exilu a nová ústava země transformovala Ugandu v republiku se silným prezidentským režimem. Do čela nově zřízené republiky se dostává Obote. (Doom, Vlassenroot 1999: 8) Tato událost je označována jako první krok v militarizaci post-ugandské koloniální politiky, kdy se vůdci stále více začali uchýlovat k vojenské síle při řešení politických sporů (Kustenbauder 2010: 456). Jak uvádí Mahmood Mamdani: „*Každá opoziční síla zjistila, že je nezbytné použít vojenskou sílu k prosazení svého hlediska.*“ (Mamdani 1994: 5) Anulování staré ústavy a přijetí republikánské ústavy v roce 1967, které se často říká „pigeon-hole constitution“ (ústava holubí díry či holubího hnízda) bylo významným obratem v rozvoji vlády v Ugandě směrem k manipulativní vládě. Na základě této ústavy prezident získal významné pravomoci a měl od této chvíle téměř neomezenou moc. Podle Latiga nástup manipulativní politiky vydláždil cestu ke zvýšení militarizace v Ugandě. (Latigo 2008: 87)

Podle Allena se po tomto násilném střetu s královstvím Buganda se Obote stal nejenom více diktátorským, ale také více závislým na jeho spojenectví s armádou, což později zapříčinilo jeho pád. (Allen 2006: 28) Můžeme říci, že Obote vytvořil určitý trend pro budoucí vládnoucí vrstvu a v určitém smyslu se stal mentorem prezidentů, kteří po něm následovali, včetně Idiho Amina a Yoweri Museveniho (Latigo 2008: 86).

V roce 1971 se po provedení úspěšného vojenského převratu k moci dostává generál Idi Amin, dlouholetý politický spojenec Oboteho a velitel ozbrojených sil (Doom, Vlassenroot 1999: 9). Amin byl obecně známý svoji krutostí a také tím, že používal armádu jako nástroj k likvidaci svých politických odpůrců a nepřátel.⁶ Alespoň zpočátku se Amin ucházel o veřejnou podporu na jihu a to v prevenci proti potenciálnímu vojenskému převratu, který by mohl přijít od vojáků blízkých Obotemu. Amin, patřící k relativně malé etnické skupině Kakwa na severo-západu země, se obával, že by ho mohl potkat stejný osud jako Oboteho v rukou armády, která byla ovládána severňany. (Kustenbauder 2010: 456) Konkrétně to znamenalo odstranění Lwo obyvatelstva hlavně tedy Acholi a Langi z armádních složek. Vojákům z těchto etnik bylo nařizeno hlásit se do kasáren, kde pak byli masakrováni Aminovým režimem. Mnoho vojáků Acholi a Langi uprchlo do Tanzanie a zapojili se do kampaně proti Aminovi. (Allen 2006: 28)

Zde někteří z nich vytvořili Uganda National Liberation Army (UNLA), ozbrojené hnutí, které mělo za cíl svrhnout Aminův režim. Poté, co Amin provedl invazi do Tanzanie, se těmto vojákům naskytla příležitost vážné vojenské reakce. V roce 1979 UNLA a tanzánská armáda společně s dalšími přidruženými silami jako byly Front for National Salvation (FRONASA), vedená Yoweri Musevenim vpadli do Ugandy a svrhli Aminův režim. (Allen 2006: 29) Po všeobecných volbách v roce 1980, které jsou obecně považovány za široce zmanipulované, se dostává k moci Oboteho aliance Uganda People's Congress (politická aliance Acholi a Langi), která byla prohlášena za vítěze. Tento režim je označován jako Oboteho II. období. (Tamtéž) Mnoho anti-Aminových aktivistů hlavně z jihu a jiho-západu země odmítlo akceptovat výsledky voleb (Kustenbauder 2010: 456). V roce 1981 bylo Museveniho slavné tažení do buše, kde společně s malou skupinkou následovníků zakládá National Resistance Army (NRA). Od tohoto okamžiku musel Obote čelit partyzánské válce uvnitř země (Tamtéž). Nejnebezpečnější oblastí povstaleckých aktivit byl severo-západ země na Aminově domácí půdě a také oblast ležící na sever od hlavního města Kampaly, která je nazývána Luwero Triangle (Allen 2006: 29). Obote byl v této chvíli zcela závislým na UNLA, která jej držela u moci. Tato armáda byla složena hlavně ze severňanů, převážně, ale ne výhradně

⁶ O tomto krutém vládcí přezdívaném „řezník z Kampaly“, natočil režisér Barbet Schroeder dokument s názvem *Generál Idi Amin Dada: A Self Portrait*. V tomto „autoportrétu“ jak jej charakterizoval sám Amin, se tento vůdce objevuje v několika krátkých rozhovorech a objasňuje zde, jeho nekonvenční teorie politiky, ekonomie a mezinárodních vztahů. V pozdějším interview se Schroederem, režisér popisuje, jak moc se Amin snažil řídit celé natáčení, aby pak konečný snímek působil v Aminův prospěch. Mělo se zdát, že je Uganda státem, jako je kterýkoliv jiný a lidé zde žijí v relativním poklidu. Tato snaha se však ukázala být nad Aminovi síly. Celý dokument je dostupný online na <http://putlocker.bz/watch-general-idi-amin-dada-online-free-putlocker.html>

z kmenů Acholi a Langi. Partyzánská válka a hlavně aktivity UNLA donutily velkou část populace na severo-západě uprchnout do Súdánů. Nicméně v Luwero oblasti hlavně obyvatelé na venkově takovou možnost neměli. Právě v této oblasti byla NRA místními lidmi podporována, což však Obote vnímal jako kolaboraci. (Tamtéž). UNLA začala útočit na civilisty a zacházela s nimi velmi brutálně (Green 2008: 74). V této souvislosti zde podle záznamů zemřelo až 300 000 civilistů, ale přesný počet obětí je stále předmětem diskuzí (Kustenbauder 2010: 456). Na tuto událost nebylo zapomenuto a obecně jsou z tohoto zabíjení viněni hlavně Acholi (Green 2008: 74).

Acholi vojáci měli různé problémy a také věřili, že oni jsou ti hlavní, kdo je neustále vysílán do bojů (Allen 2006: 30). Již v roce 1985 armádní síly Acholi vedené generálem Tito Okellem donutily Oboteho odejít podruhé do exilu a Okello se stal prezidentem. Poprvé v ugandské historii byly ve výkonné a vojenské moci Acholi. (Kustenbauder 2010: 457) Okello zahájil okamžitě mírová jednání s Musevenim, které vedly k podpisu mírové dohody v Nairobi. Nicméně Museveniho NRA tuto dohodu následně ignorovala a pochodovala do Kampaly. (Green 2008: 74) Zde je zdroj hluboce zakořeněného pocitu křivdy mezi některými Acholi, že se Musevenimu nedá věřit. Po porážce Acholi vojáků z UNLA, tisíce těchto vojáků uprchlo na sever do svých rodných oblastí. (Kustenbauder 2010: 457) Zde se snažili začlenit se zpět do normálního života a splynout s místním obyvatelstvem, což jak se ukázalo, šlo jen velice těžko, protože se o těchto vojácích vědělo, že zabíjeli v Luwero oblasti. Vojáci také správně předpověděli, že vítězná NRA bude toužit pomstít se UNLA. Mnoho z nich se proto přemístilo do Súdánu, kde se rozhodli přeskupit své síly. V Súdánu žila početná Acholi populace, tudíž byl jejich příjezd vítán. Mnoho súdánských Acholi bojovalo proti Sudan People's Liberation Army (SPLA)⁷ a Acholi veteráni byli dobrým zdrojem výztuže. V tomto momentě se však NRA podařilo získat kontrolu nad touto Acholi oblastí v Súdánu a začala zde s perzekucemi. Podobně jako v Luwero oblasti, zkušenosti s perzekucemi prováděnými novou Museveniho armádou se staly zdrojem pro partyzánské aktivity proti této vládě. K nejvýraznějším protivládním skupinám patřila Uganda People's Democratic Army (UPDA), kterou vytvořilo mnoho bývalých vojáků z UNLA. Tyto události však byly předvídatelné a Museveni nemohl očekávat, že ho Acholi populace jakožto nového prezidenta přivítá s nadšením. (Allen 2006: 30)

⁷ SPLA – jihosúdánská armáda bojující proti centrální súdánské vládě.

3. Počátek konfliktu a příchod LRA

Od roku 1986 válka na severu Ugandy prošla různými fázemi a transformacemi ve smyslu vzniku nových skupin bojujících s Museveniho vládou. K nejdůležitějším protivládním skupinám patřila zmíněná UNLA a také UPDA, vedená již zesnulým generálem Latekem, dále to byla Holy Spirit Mobile Forces (HSMF), kterou vedla již zesnulá Alice Auma Lakwena, dále Holy Spirit Movement II vedená Aliciiným otcem Severynem Lukoyou a Uganda Christian Democratic Army (UCDA) vedená Josephem Konym. (Latigo 2008: 88) Od podepsání mírové dohody v roce 1988 mezi vládou a UPDA na stadionu Pece, se vláda musela potýkat s různými formami rebelie, od počáteční UPDA/UNLA až po Konyho LRA, která se ukázala být velmi silným soupeřem. Vznik LRA byl však spíše ukázkou toho, že vláda ztratila legitimitu. Poté, co vláda nedokázala ochránit své obyvatele před útoky, kterých se dopouštěli nejenom rebelové, ale také vládní jednotky, začala LRA zpochybňovat její autoritu. (Latigo 2008: 91)

Konflikt prošel různými politickými a duchovními transformacemi, přičemž jej každá z nich určitým způsobem ovlivnila. Každá z těchto fází měla důležitý dopad na průběh konfliktu, proto se v následujících několika odstavcích bude práce věnovat každé z nich zvlášť. Období až do roku 1991, tedy do okamžiku, kdy se zrodila LRA, lze rozdělit na tři fáze:

- 1) *válka vedená UNLA/UPDA (1986–1988)*
- 2) *povstání vedené Alicí Auma Lakwenou (1986–1987)*
- 3) *přeměna HSMF a UCDA do Konyho LRA (1991) (Tamtéž)*

3.1 Alice Auma Lakwena a Holy Spirit Mobile Forces

Po otřesech a zvratech, které následovaly po vítězství Museveniho v roce 1986 a následném vývoji války v Acholilandu, se objevily nové komplikující se faktory ve formě uchylování se k neviditelným duchovním silám za účelem vyčištění zla v této oblasti. Jak uvádí Latigo: „*Jelikož stávající politika neposkytovala žádnou cestu ani mechanismus, který by byl schopen se vypořádat s komplexními problémy v Acholilandu, byli do hry přizváni duchovní aktéři skrze metafyzické způsoby, aby tak vysvětlili události a poskytli morální základ novým formám postupů.*“ (Latigo 2008: 91) Tito duchovní aktéři neboli média, jak se jim často také říká, měli přinést zdání morálního pořádku. K nejznámějším duchovním médiím patřila Alice Auma Lakwena a Joseph Kony. Jak Lakwena tak Kony slibovali, že zahojí rány ugandské násilné minulosti tím, že pročistí či odstraní špatné či zlé prvky ze společnosti. (Kustenbauder 2010: 458)

Právě v Obotoho II. období během rivality mezi kmeny Acholi a Langi, bylo pro vojenské velitele Acholi běžné připojovat se k těmto médiím, kteří těmto velitelům na oplátku nabídli duchovní vedení, interpretaci stávajících událostí a poskytování rad ohledně jejich dalšího jednání (Kustenbauder 2010: 459). Například v roce 1985 před Okellovým převratem, Acholi vojáci konzultovali tento převrat s duchovním médiem Angela Lamwaka, která působila v oblasti Kitgum (Allen 2006: 33).

Uganda není jediným případem, kdy povstalečtí vůdci spojovali své síly s duchovními médii. Ve skutečnosti byly podobné praktiky zjištěny v Súdánu, Keni, Mosambiku, Tanzanii a Zimbabwe (Kustenbauder 2010: 459). Na mnoha místech v Africe je utrpení včetně různých projevů nemocí interpretováno v rámci určitých kmenů z hlediska mezilidských vztahů s duchovním světem (Allen 2006: 31). Neznamená to však, že porozumění příčin založených na zkušenostech chybí, ale vysvětlení bývají mnohdy pluralitní.⁸

Již v polovině 80. let se začaly rozmáhat různé druhy terapií, které reflektovaly různé problémy a společenské změny v oblasti Acholilandu. V této době se tyto myšlenky začaly prolínat i do Acholi armády. (Tamtéž) V dobách Britského protektorátu se v Acholi komunitě událo mnoho změn. Bylo představeno křesťanství, bio-medicína a docházelo k pracovní

⁸ Například po smrti dítěte, může žena říci, že ví, že její dítě zemřelo na malárii, ale tato žena chce pořád vědět, proč zemřelo její dítě a ne třeba její soused (Allen 2006: 31).

migraci, protože muži na severu země neměli téměř žádnou možnost získat zaměstnání a většina z nich našla uplatnění pouze v armádě. (Kustenbauder 2010: 459) Po dosažení nezávislosti v Ugandě, vystoupila také do popředí otázka katolictví. Zatímco anglikáni byli vždy úzce spojeni s nejvyššími posty (všichni prezidenti byli anglikáni, kromě Amina, který byl muslim), katolíkům se jen zřídkakdy dařilo dosáhnout vyšších politických postů. I přesto, že jsou katolíci nejpočetnější náboženskou skupinou, politická moc se jim důsledně vyhýbala. Důsledkem těchto událostí bylo, že se katolická církev do jisté míry spokojila s vytvořením „duchovního království“ paralelně se státem. Toto jejich přehlížení způsobilo z jejich strany „silný kritický hlas vůči státu“. (Kustenbauder 2010: 462) Tento případ se týká zejména Acholilandu, kde je nejvyšší podíl katolíků v Ugandě. Na počátku 90. let tvořili katolíci až 60 % populace. Mnoho lidí Acholi ještě dlouhou dobu po pádu Amina vidělo příčiny ugandské nestability právě v politické diskriminaci katolíků. V momentě, kdy se pak Museveni chopil moci, byli katolíci, již dlouhou dobu od dosažení nezávislosti přehlíženi. Rivalita mezi těmito dvěma náboženskými skupinami vytvořila tendence ke sjednocení náboženských a politických zájmů a posílila etnické a regionální divize. Po nástupu Museveniho bylo jasné, že nyní ke zlepšení této situace zcela jistě nedojde, protože nový prezident byl připraven potrestat etnikum Acholi za jejich roli při masakru v Luwero oblasti a jich neúspěšném pokusu chopit se moci. Desetileté války a boje o moc způsobily v komunitách prázdnotu. Tyto změny a události v kombinaci s kolapsem práva a pořádku, vysvětlují vzestup různých druhů terapeutů, kteří mohli vysvětlit a interpretovat tyto události. (Tamtéž) Lidé se na tyto terapeuty obraceli s prosbami ohledně různých druhů rad a také duchovní podpory. (Allen 2006: 31) Podle Kustenbaudera: „*Když se zdálo, že vše ostatní selhává, duchovní řešení se zdálo být jedinou jistotou a náboženský diskurs v ugandském veřejném životě zesiloval.*“ (Kustenbauder 2010: 462)

Většina těch, kteří se objevili, aby se vypořádali s těmito jevy, byly nové léčitelky⁹/léčitelé nazývané *Ajwaki* (jednotné číslo: *Ajwaka*). Ve Lwo jazyce tento termín znamená médium či šaman. *Ajwaki* podle jejich tvrzení dokázali komunikovat s duchovním světem a poté interpretovat a vysvětlit stávající události jednotlivcům. Mnozí z nich prosazovali silný křesťanský aspekt k jejich léčení. Jedním z důvodů proč kladli takovýto důraz na křesťanské hodnoty, byl ten, že vlastní zkušenosti z duchovního světa se zdály být totožné s jejich

⁹ Ve většině případů (ne však výhradně) byly léčitelkami ženy, částečně také proto, že ženy jsou obecně vnímány jako někdo z „vnějšku“ (žena obvykle opouští dům svého otce a stěhuje se do manželova domu. Po narození dětí je její rodokmen přiřazen k manželově rodině (Allen 2006: 32). Podle Kustenbaudera duchovní posedlost obzvláště žen, které věřily, že jsou prostředníkem mezi duchovním světem a společností, se na severu Ugandy v polovině 80. let staly běžným jevem (Kustenbauder 2010: 460).

interpretací křesťanství a také to byl symbol toho, že duchové těchto *Ajwaki* jsou čistí (*Tipu maleng*). Tyto léčitelky/léčitelé nazývali sami sebe také jako *Nebi*, což je termín, který je užívám v Acholi bibli proroků. (Allen 2006: 33)

Jak již bylo zmíněno v souvislosti s Okellovým převratem, byly některé *Nebi* od poloviny 80. let vtaženy do politických procesů. Jednou z nich byla také Alice Auma Lakwena¹⁰, která si ve městě Gulu vybudovala významný léčivý kult s mnoha následovníky. Lakwena bývá popisována jako prorok, spasitel a je jednou z mála *Nebi*, která si dokázala na severu Ugandy zajistit značný vliv. (Allen 2006: 34) Jak uvádí Green, pokud měl Kony nějakého předchůdce, byla to rozhodně Lakwena. Podle Leonida Cakaje, který je předním odborníkem na LRA, by rozhodně vliv jejího hnutí na LRA neměl být podceňován (Cakaj 2010: 2). Také někteří z Lakweniných následovníků se po její porážce stali součástí LRA. Taktéž z tohoto důvodu jí věnuje tato práce pozornost (Green 2008: 75).

Lakwena vykonávala různé léčebné rituály pro vojáky z UNLA, kteří se postupně vraceli zpět na sever, po porážce ze strany NRA, včetně interpretace této prohry. Tento výklad se zdál být pro mnohé z nich velmi přesvědčivý a její kult rostl neustále na významu. Nutno podotknout, že se po návratu těchto vojáků, kteří se při masakru v Luwero dopustili mnohých zvěrstev, obyvatelé Acholilandu nikdy před tím nesetkali s takovou sociální krizí ve společnosti jako právě v tomto období. Nejistota a také faktor strachu, že se nový prezident bude chtít pomstít Acholi lidu za události v Luwero způsobily, že se objevily nové typy vůdců ve společnosti (*Ajwaki*, *Nebi*), kteří tvrdili, že by mohli přinést stabilitu a rovnováhu v tomto regionu. (Green 2008: 77)

Podle samotné Lakweny její přímé zapojení ve válce začalo 20. srpna 1986 (Allen 2006: 34). Tohoto dne NRA unesla skupinku mladých lidí a uvěznila je v kasárnách v Gulu. Příbuzní unesených prosili Lakwenu o pomoc. Ta poté rekrutovala 150 bývalých vojáků UNLA a s jejich pomocí unesené osvobodila, přičemž nebyl nikdo zabit či zraněn. Tato událost znamenala začátek násilné kampaně proti vládě prezidenta Museveniho, čarodějnicím, jiným *Nebi*, *Ajwaki*, nečistým vojákům nebo osobám, kteří se neřídili určitými pravidly či nedodržovali určité rituály. (Allen 2006: 34)

¹⁰ Alice Auma jak tvrdila, byla v této době posedlá různými duchy, nejsilnější z nich je znám jako Lakwena, což byl duch italského vojáka, který zemřel během první světové války (Doom a Vlassenroot 1999: 16) Ve Lwo jazyce Lakwena znamená zpravodaj či apoštol. Alice pak následně přijala jméno Alice Auma Lakwena. (Allen 2006: 33)

Lakwenino hnutí vešlo ve známost jako Holy Spirit Movement či Holy Spirit Mobile Forces (HSMF) a bylo obecně vnímáno jako křesťanské hnutí (Doom, Vlassenroot 1999: 16). V bibli etnika Acholi, Holy Spirit znamená Duch Svatý, ale v jiných kontextech může tento termín znamenat také „čistý duch“. (Allen 2006: 36) Lakwena spojila křesťanskou symboliku s vírou starších Acholi a vytvořila skutečný pocit znovuzrození mezi svými stoupenci, tím, že očistí kmen od kolektivní viny (Green 2008: 77). Taktéž vytvořila na různých místech kolem Gulu svatyně tzv. yards, kde vykonávala se svými následovníky léčebné rituály a pomazávala je v oleji. Vojákům slibovala, že pokud budou dodržovat určitá pravidla, která zahrnovala například zdržení se pití alkoholu či jakéhokoli jídla před bojem, budou imunní vůči střelám. Ačkoliv to může znít poněkud bizarně, tyto praktiky pochází do určité míry z víry starších Acholi a tito vojáci, jenž se přidali k jejímu hnutí, opravdu věřili, že je tyto praktiky ochrání před smrtí. Vojáci z NRA byli konfrontováni částečně nahými lesknoucími se muži a ženami, kteří drželi v ruce bible a házeli po nich magické předměty. Během několika těchto setkání byli vojáci NRA tak vyděšeni, že se dali okamžitě na útěk. Tyto rané úspěchy zajistily, že se k jejímu hnutí začali přidávat také bývalí vojáci z UPDA a UNLA. (Allen 2006: 35) HSMF se ukázalo být mimořádně efektivní a mělo obrovskou podporu na severu Ugandy. Na konci roku 1986 mělo téměř 18 000 vojáků bojujících proti vládním vojskům. (Green 2008: 77)

Tyto úspěchy však neměly dlouhého trvání, již v říjnu 1987 HSMF utrpělo těžké ztráty v boji s NRA na východě od Jinja, asi 80 km od Kampaly (Green 2008: 4). Lakwena poté uprchla do Keni, kde v roce 2007 zemřela v uprchlickém táboře. (Latigo 2008: 88) V tomto boji bylo zabito mnoho jejích následovníků. Ti co přežili, se vrátili zpět na sever či se později přidali k LRA (Allen 2006: 36).

Jak již bylo zmíněno, v červnu 1988 dochází k podpisu mírové smlouvy mezi UPDA a NRA. Jedním z důsledků této dohody bylo také zaintegrování většiny bývalých bojovníků UPDA do NRA. (Doom, Vlassenroot 1999: 15) Někteří však odmítli přijmout mírové podmínky, tak jako například generál Latek. Tito vojáci zůstali na jihu Súdánu a přidali se k hnutím, které vedli Severino Lukoya a Joseph Kony. První z nich byl Lakwenin otec a bývalý katecha¹¹. (Allen 2006: 36) Po porážce jeho dcery začal Lukoya s jeho vlastními vojenskými aktivitami. Jeho hnutí neslo název Holy Spirit Movement II (HSM II), avšak nikdy se mu nepodařilo získat takovou podporu, jako mělo HSMF (Latigo 2008: 88).

¹¹ Osoba vyučující náboženství a připravující druhé na křest.

3.2 Joseph Kony a Lord's Resistance Army

V době působení HSMF, začal také Kony s jeho vlastními vojenskými aktivitami. Stalo se tak poté, co se zpočátku snažil uplatnit v jeho rodné vesnici Odek na jiho-východě Gulu jako *Ajwaki*, avšak byl místními obyvateli odmítnut. Po tomto incidentu začal s rekrutováním vojáků a ostatních následovníků v blízkosti Gulu. Kony se snažil o spojení s Lakwenou¹² a po její porážce i s jejím otcem Lukoyou a dalšími duchovními médii, byl ale všemi odmítnut. (Doom, Vlassenroot 1999: 21) Po Lakwenině pádu se někteří členové HSMF poté přidali ke Konyho hnutí, které však stále nebylo větší hrozbou v tomto regionu. V této době se Konymu dařilo udržovat pouze určitý stupeň nejistoty v blízkosti jeho domovské oblasti. Tato situace se však brzy po podpisu smlouvy mezi vládou a UPDA změnila, když se někteří odmítli vzdát se. Ti, co se nepřidali k HSM II, se poté připojili k LRA, včetně Lateka¹³. V tomto období se Kony nejvíce specializoval na léčení a věštění, zatímco Latek organizoval síly. (Allen 2006: 38) Po určitou dobu toto hnutí neslo název Uganda Christian Democratic Army (UCDA), ale v roce 1991 změnilo název na LRA (Latigo 2008: 88). Podobně jako Lakwena založil Kony tzv. yards pro očištění a věšticí obřady. Aspekt jeho kultu se stal mnohem významnějším, když přesunul některé svoje základny v druhé polovině 90. let do Súdánu. (Allen 2006: 39)

LRA byla velmi dlouho v médiích¹⁴, ale i různými odborníky¹⁵ prezentována a působila dojmem jako křesťanská fundamentalistická skupina, která se snaží svrhnout ugandskou vládu a nahradit ji vládou Desatera. Jak uvádí Cakaj: „*Nejen, že je tento pohled neúplný, ale taktéž*

¹² Ještě před smrtí Lakweny, se často tvrdilo, že je Kony jejím bratrancem. Nicméně Lakwenin otec Lukoya byl migrantem z kmene Madi, zatímco Kony pochází z kmene Kaka. Tudíž příbuzenské konexe jak se mnohdy tvrdí, možná nebyly tak úzké. (Allen 2006: 37)

¹³ V době kdy Konyho hnutí neslo název UCDA, byl Latek jedním z nejkrutějších velitelů v tomto hnutí. Jeho vliv na UCDA byl značný a zdá se, že se Kony od tohoto veteránského velitele naučil o gerilových praktikách opravdu hodně. Latek byl zabit v jedné z mnoha bitev v roce 1990. (Allen 2006: 39) Podle Cakaje, po Latekově smrti ve vojenském výcviku pokračoval například Ceasar Achellam (který byl zadržen v roce 2012 v CAR) či „Nixma“ Opuk Oryang, který je stále součástí LRA a patří v současnosti k hornímu vedení LRA (Cakaj 2010: 3). Hierarchie horního vedení LRA, tak je popsáno Cakajem z roku 2012 a podle posledních informací je stále stejné.

¹⁴ Většina článků vydaných o LRA, popisovala tuto skupinu jako bizarní hnutí, které unáší děti a je vedené samozvaným prorokem Josephem Konym jehož cílem je nastolení vlády Desatera v Ugandě. Jedním z nich je také článek na BBC od Sama Farmera, který popisuje LRA takto: „*LRA spojila fanatismus kultu s nelítostnou vojenskou efektivitou a zatímco jejím zřejmým cílem je zavedení Desatera v Ugandě, její prostředky by mohly být jen stěží více ďábelské.*“ (BBC 2006) Takováto tvrzení vzbuzují představu, že Kony a LRA jsou exempláře nelogického a amorálního afrického násilí. Problémem těchto výroků je, že zatemňují základní příčiny konfliktu.

¹⁵ Například Rosa Ehrenreich ve své práci *The Stories We Must Tell* v souvislosti s LRA a jejími útoky na civilisty mluví o „teorii šílenství“. (Ehrenreich 1998: 83) Toto spojení naznačuje, že jedině možné vysvětlení pro takovéto násilí je to, že Kony je šílený a vznik LRA je náhlým jevem na africkém území. Jak je však zřejmé z předešlé kapitoly této práce, LRA není ani náhlý ani nevysvětlitelný jev. Tento typ tvrzení tak pouze odsunuje do pozadí příčiny tohoto konfliktu.

podceňuje vojenské postupy LRA, zobrazující je jako náboženské fanatiky spíše než jako dobře vyškolené a velmi disciplinované bojovné složky. Pro LRA, náboženství slouží jako kodex chování, spíše než rasion d'etre.“ (Cakaj 2010: 5) Stejný názor sdílí také jeden z analytiků ICC Matthew Brubaker, který se podílel na vyšetřování zločinů spáchaných LRA: „*Mnoho lidí LRA podceňuje a vidí je jako neuspořádanou skupinu lupičů. Oni jsou však dobře organizovaní a vědí přesně, co dělají.*“ (Reckoning 2009)

Náboženství a tradiční víra¹⁶ byla Konym a jeho veliteli používána k zajištění dodržování vojenské kázně a strachu. LRA, která se v takovém měřítku dopouštěla zvěrstev proti civilistům, potřebovala ospravedlnit tyto akce pro své bojovníky. Právě prodchnutí náboženství s Konyho osobním mysticismem nakonec poskytlo tolik potřebnou ideologii pro ospravedlnění těchto činů. Velmi chytře také využil náboženství v prosazení vojenské disciplíny. (Cakaj 2010: 5) Příkladem může být to, že s unesenými dívkami, které byly vybrány jako „manželky“ pro Konyho věrné muže, nesměli mít sexuální styk ostatní bojovníci, protože to by byl hřích. Praktickým důvodem pak bylo zajištění vojenské soudržnosti (Cakaj 2010: 5). Podobný názor sdílí i Allen. Podle něj byl sexuální přístup k ženám regulován a náhodné znásilnění nebylo rysem LRA (Allen 2006: 43).

Vzhledem k tomu, že již od počátku LRA chyběla široká podpora, naplňovala své cíle (což platí dodnes) hlavně prostřednictvím únosů¹⁷ dětí¹⁸, žen a mužů (Rose 2008: 349). Tato praxe únosů, pak začala být pochopitelně místními lidmi v Acholilandu (kde k únosům docházelo) odsuzována. Pokud do této doby existovala určitá veřejná podpora LRA, tak o ni těmito nucenými náborů definitivně přišla. (Cakaj 2010: 3)

LRA zpočátku přijala tradiční partyzánské taktiky. Nicméně postupem času, kdy čelila stále rostoucím potížím při útocích proti vládním vojákům, se uchýlila k brutálnějším taktikám a začala útočit na měkčí cíle – na ženy, děti a civilní objekty na severu Ugandy. Při těchto incidentech bylo zabito mnoho lidí, ti kteří přežili nebo ti, kteří byli vybráni, byli pak zajati a odvezeni LRA. (Ssenyonjo 2005: 411)

¹⁶ Byly to také tyto dva prvky, které posílily Konyho kult osobnosti (Cakaj 2010: 5).

¹⁷ Z rozhovorů s některými lidmi, kteří se vrátili od LRA je patrné, že většina z nich měla obrovský strach z Konyho a jeho duchovních sil. Mnoho unesených vypovědělo, že se báli utéct a byli vyděšeni z toho, že Kony může číst jejich myšlenky a zabije je při pomyšlení na útek (Allen 2006: 43).

¹⁸ Podle Cakaje také Museveniho NRA rekrutovala děti do svých řad. Taktéž Lukoya používal tyto praktiky únosů, aby mohl pokračovat v povstáních proti vládě, které začala jeho dcera. Náborů dětí do vojenských složek, ať už vládních či rebelských, nebyly tedy ničím novým. Kony si tuto strategii zvolil také a pokračuje v ní dodnes. (Cakaj 2010: 3)

Brzy poté, co začal Kony s únosy, chtěl úplně eliminovat pokusy o útěk zajatců. Proto již během jejich únosu, je donutil zabít některého člena jejich komunity, často to byli například rodiče uneseného. Cílem bylo odtržení uneseného od jeho komunity a ten, i kdyby se poté pokusil o útěk, by se neměl kam vrátit. Tento čin měl v uneseném vzbudit pocit, že od teď již nikam nepatří a jedinou alternativou pro jeho nový „domov“ byla od této chvíle LRA. (Reckoning 2009) Nucené únosy a násilí byly Konym a jeho veliteli často zobrazovány jako očištění hříšných lidí, zejména pak kmene Acholi. Přičemž jejich největším hříchem bylo odmítnutí podporovat Konyho v jeho válce proti Musevenimu. (Cakaj 2010: 5)

Mnoho unesených bylo brzy po tom, co byli zajati (během prvních několika týdnů) zabito, nebo se jim podařilo utéct. Strategie, která následovala po únosu, byla ve většině případů stejná. Ti, kteří zůstali v LRA, prošli tzv. zkušebním obdobím, kdy byli nuceni obstarávat, nosit a připravovat potravu pro ostatní. Některým z nich pak tato role již zůstala, část z nich byla pak proškolená na jinou práci. Ostatní – muži a chlapci, měli k dispozici zbraně, počínaje mačetami a samopaly, s kterými se učili zacházet. Poté, co se zúčastnili některého z bojů s vládními jednotkami a prokázali svoje schopnosti (zabití některé vojáka či ukradení jeho zbraně) mohli získat status „bojovníka“. (Cakaj 2010: 7) Dívky sloužily také jako nosiči potravy či pro vykonávání domácích prací (Ssenyonjo 2005:412). Zvykem také bylo, praktikovat tzv. čistící obřady pro nové rekruty. Tzv. controller (mladý bojovník se zkušenostmi v LRA) namazal olejem nebo „svěcenou vodou“ nováčky, což signalizovalo jejich vstup do LRA jako nových bojovníků. (Cakaj 2010: 7)

Ačkoliv bylo také mnohokrát uváděno, že minimálně 85 % bojovníků LRA tvoří děti, průzkumy prokázaly, že se tyto údaje podobají spíše mýtu než realitě. Nezávislá studie nazvaná *A Hard Homecoming*¹⁹ o situaci navrátilců ukázala, že z téměř 29 000 lidí registrovaných jako unesení mezi lety 1990–2001 (někteří pouze na pár dnů) byla méně než třetina pod hranicí 18 let v době únosu. (Green 2008: 90)

LRA od svého vzniku zveřejnila nejméně tři manifesty (v roce 1996, 1998 a 1999) s cíly, kterých chce dosáhnout. Manifest z roku 1996 měl deset bodů: 1) obnova systému více stran, 2) zavedení ústavního federalismu, 3) podpora lidských práv, 4) celostátní ekonomická rovnováha, 5) celonárodní mír a bezpečnost, 6) konec korupce, 7) svobodné a spravedlivé volby, 8) dobré vztahy se sousedními zeměmi, 9) oddělení vojenské moci od soudní a

¹⁹ Tato studie byla zpracována Timem Allenem a Mareike Schomerusem mezi lety 2005–2006 na základě rozhovorů s lidmi, kteří se vrátili od LRA. Cele znění této zprávy je dostupné online na: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADI241.pdf

výkonné moci, 10) reforma parlamentu k posílení řešení politických a ekonomických problémů v zemi (Latigo 2008: 91–92).²⁰

²⁰ Manifestům LRA se věnuje také autoři či organizace: Allen (2006), Finnstrom (2003), Conciliation Resources (2002).

4. Snahy o ukončení konfliktu

Od roku 1986 bylo zaznamenáno mnoho pokusů o ukončení konfliktu, a to jak ze strany ugandské vlády, zahraničních vlád, jednotlivců, NGOs, ale také ze strany rebelů (Latigo 2008: 94). Museveniho snahy o intervenci za účelem ukončení konfliktu měly v konečné fázi mnoho podob. V rámci strategie za účelem skoncování s LRA vláda použila kombinaci několika přístupů. Jak uvádí Latigo: „*Ugandská vláda zpočátku přistupovala k mírové iniciativě s politikou cukru a biče (carrot and stick), kdy se snažila dosáhnout míru kombinací vojenských prostředků, kterými tlačila na rebely, prosazováním zákonů, zákonem amnestie a také propagandou*“ (Latigo 2008: 94). Částečně také i kvůli těmto přístupům, ale i kvůli jiným komplikujícím faktorům se konflikt rozšířil až za hranice Ugandy a stal se také více devastujícím. Schopnost ugandské vlády ukončit tuto válku a zajistit tak mír na severu Ugandy, začala být některými hlasy zpochybňována. (Tamtéž) Poté, co Museveni několikrát deklaroval, že Kony může být poražen jedině vojensky, dostal sebe i vládu do velmi obtížné situace. Poražení LRA armádními silami se později ukázalo být jen velice těžce dosažitelné. Z velké části to bylo zapříčiněno problémy v armádě, které se týkaly velení, kontroly, korupce, neefektivnosti a demotivace vojáků. Výsledkem těchto selhání bylo také to, že si armáda nedokázala získat přízeň místní populace. To, že Museveni bude preferovat vojenské řešení před dialogem, bylo patrné již při jeho návštěvě Gulu v srpnu 1986.²¹ Zde promlouval s lidmi z Acholilandu o bývalých vojácích z UNLA a sliboval, že je porazí vojensky. Taktéž prohlašoval, že nikdy nebude se „zločinci, kteří nemají důvod válčit“ jednat o míru. Museveni se od této chvíle systematicky snažil vojenskými pokusy skoncovat s různými formami rebelie, které se v zemi, zvláště pak na severu Ugandy, objevily. Žádné z těchto pokusů však nebyly úspěšné. (Latigo 2008: 95)

Součástí snah o ukončení války byly také mírové dialogy mezi vládou a LRA, kterými byla pověřena ministryně Bety Bigombe. Avšak také ty v roce 1994 selhaly. V roce 2000 přistoupila vláda k vydání tzv. Zákona o amnestii, který měl zajistit širokou amnestii těm rebelům, kteří ukončí bojové akce proti vládě a splní její podmínky. Posouzení toho, do jaké

²¹ O 17 let později, v roce 2003 měl Museveni stále stejný názor ohledně vhodnosti vojenských postupů za účelem ukončení války. V září tohoto roku pronesl tuto řeč k členům parlamentu: „*Bojuji ve válkách v posledních 33 letech nepřetržitě. Takže neexistuje žádný jiný způsob jak změnit politický směr Ugandy, než s použitím donucovacích prostředků.*“ (Ssenyonjo 2005: 415–416) Jak dále uvádí Allen, zdá se, že Museveni opravdu nahlížel na LRA na jakýsi „*podivný duchovní kult bez jasně stanovené politické agendy a myšlenka nabídnout kompromis takovému banditovi, byla pro Museveniho těžko tolerovatelná*“ (Allen 2006: 49).

míry byl tento krok úspěšný, se věnuje text níže v této kapitole. Po selhání mírových dialogů i vojenských snah zničit LRA, se vláda v roce 2004 rozhodla zapojit do této situace ICC. Nyní zde budou popsány jednotlivé snahy vypořádat se s LRA, tak jak se postupně udály.

4.1 Proti-povstalecké strategie a počátek súdánské podpory

Povstání v regionu Lango a Teso po roce 1990 byly z velké části ukončeny, nicméně válka v Acholilandu pokračovala a LRA pod vedením Konyho i nadále upevňovala své vojenské kapacity. Humanitární a vojenské náklady se neustále zvyšovaly a vláda se rozhodla přijmout opatření za účelem ukončení konfliktu. Mírové rozhovory mezi vládou a LRA v období od listopadu 1993 do února 1994, byly snad nejvýznamnější iniciativou vlády zapojit LRA do vyjednávání a ukončit válku. (Conciliation Resources 2002) Úkolem vyjednat s rebely, byla pověřena ministryně pro usmíření severní a severo-východní Ugandy, Bety Oyella Bigombe (Building Peace 2014). Bigombe, která sama pocházela z kmene Acholi se při jejím jednání s rebely ukázala být odhodlanější a odvážnější, než si kdokoliv na počátku dokázal představit.

Když se po roce 1990 násilí ze strany LRA neustále stupňovalo, rozhodl se Museveni zahájit intenzivní 4 měsíční vojenskou ofenzívu s krycím názvem *Operation North* (Operace Sever). Ta zahrnovala uzavření severních oblastí Gulu, Kitgu, Apac a Lira pro „intenzivní vojenské operace“. Během jejího trvání, byl jakýkoliv fyzický pohyb/přesun mezi těmito uzavřenými oblastmi zakázán. (Ssenyonjo 2005: 416) Nicméně i přesto, že se podařilo Konyho jednotky oslabit, značné množství rebelů a jádro vedení přežilo. Schopnost LRA i nadále útočit na civilisty, se ukázala v roce 1992 například při únosu 44 dívek ze střední školy Panny Marie v blízkosti Gulu. Bigombe se i po tomto incidentu snažila udržet otevřené dveře pro vyjednávání, ale jako odezvu na tento čin zavedla anti-vzpourová opatření s názvem „Hroty brigád“. Ty zahrnovaly vyzbrojení obranných skupin mužů za účelem ochránění vesnic před útoky rebelů. Odpovědí ze strany LRA byla krutá odvetná opatření proti vesničanům.²² (Conciliation Resources 2002) V důsledku velmi špatného vyzbrojení těchto brigád, byly vesničané velmi zranitelní a tisíce lidí hledalo útočiště ve městech (Allen 2006: 47).

Bigombinou strategií bylo zapojení LRA do mírových jednání. Již v říjnu 1993 začaly obě strany diskutovat o způsobu a bezpečnostních opatření pro první setkání. Bigombe se během mírových rozhovorů mezi lety 1993–1994 setkala s Konym celkem pětkrát. Někteří z těch,

²² Tresty LRA zahrnovaly: amputace končetin, řezání nosů, rtů a uší (Allen 2006: 47). V roce 1994 při mírových rozhovorech Kony ospravedlňoval akce LRA takto: „Pokud jste zvedli špičku hrotu proti nám a my jsme to ukončili uříznutím ruky, kterou jste použili, kdo je na vině? Podáš o nás zprávu tvými ústy a my uřízneme tvé rty. Kdo je na vině? Jste to vy! Bible říká, že jestliže je na vině tvoje ruka, oko nebo ústa, tak je třeba je uříznout.“ (Allen 2006: 42)

kteří Bigombe doprovázeli při jejím setkání s Konym v buši, byli tak vyděšeni touto zkušeností, že odmítli jít znovu. (Allen 2006: 48) Během jednání byla Bigombina pozice velmi obtížná a to jednak z toho důvodu, že pokud by rozhovory selhaly, odpovědnost za toho selhání by byla kladena vládě. Dalším komplikujícím faktorem byla skutečnost, že Bigombe nemohla učinit některé z klíčových rozhodnutí na místě bez konzultace s armádou. (Conciliation Resources 2002) Na začátku roku 1994 se jí podařilo dojednat nelehké příměří a vše nasvědčovalo tomu, že bude brzy uzavřena perspektivní mírová dohoda. (Allen 2006: 48) Nicméně v únoru 1994 vydal Museveni sedmi denní ultimátum pro LRA, aby složila své zbraně a ukončila veškeré bojové akce, jinak bude vojensky poražena. Jak se očekávalo, LRA na toto ultimátum nebrala zřetel a již do tří dnů od jeho vydání zabíjení pokračovalo. O dva týdny později bylo ohlášeno, že první skupiny LRA překročily hranice a zakládají základny v Jižním Súdánu. (Conciliation Resources 2002) Po tomto kolapsu mírových jednání, byly vyhlídky na brzké ukončení války zcela pohřbeny. Museveni byl poté mnohými obviňován za zmaření míru, kterého mohlo být dosaženo.²³

Oblast Súdánu si LRA nevybrala zcela náhodně. Právě v tomto období neúspěšných mírových jednání jim byla nabídnuta velkorysá podpora a pomoc právě od súdánské vlády a ta se stala novým sponzorem LRA. Súdán se rozhodl podpořit LRA jako odplatu ugandské vládě za to, že zcela zjevně podporovala SPLA – armádu jihosúdánských vzbouřenců.²⁴ (Cakaj 2010: 3) V podstatě se tak LRA stala jednou z mnoha súdánských vládních milic a připojila se tím k zástupnické válce proti těmto povstalcům. Od poloviny 90. let pak byla LRA přímo zapojena do bojů proti SPLA jménem režimu Umara al-Bašíra v Chartúmu. Kromě toho také zahájila útoky proti NRA a civilistům v severní Ugandě, kteří ji odmítli

²³ Existuje několik faktorů, proč Museveni najednou stáhl podporu Bigombině úsilí. Jedním z nich jak již bylo zmíněno výše, byl ten, že Museveni toužil porazit LRA vojenskou silou, nikoliv primárně vyjednávat cestou dialogu. Dalším důvodem mohlo být také to, že se konflikt odehrával v té části země, kde neměl Museveni jeho mocenskou základnu. Vláda tak mohla prezentovat sever, jako jakousi barbarskou periferii, kde se odehrává otřesné násilí a divná spiritualita ze strany LRA. Jak uvádí Allen: „*Museveni, který pocházel z jihozápadu, mohl prezentovat sám sebe jako záruku lidem na jihu, že útlak Oboteho, Amina a Okella se už nevrátí. Kdo jiný by je pak ochránil před kmenem Acholi a dalšími divokými severany?*“ (Allen 2006: 48) V Museveniho zájmu tudíž nebylo nezbytně nutné konflikt vyřešit, ale propagování barbarství LRA mělo své politické využití. K dalším důvodům může patřit například také obohacování vojenských velitelů během pokračující války na severu. Je veřejným tajemstvím, že právě armáda byla zapojena do kradení dobytka. V minulosti bylo pro Acholi rodiny zvykem držet bohatství ve formě dobytka. V pol. 90. let pak byly téměř všechny tyto rodiny okradeny. Oficiálním vysvětlením bylo, že dobytek kradlo etnikum Karamojong ze severo-východní Ugandy, při jeho nájezdech na sever.. (Tamtéž)

²⁴ Úzký vztah mezi ugandskou vládou a SPLA, představoval pro súdánskou vládu hrozbu jejich vlastní bezpečnosti. Vůdce SPLA John Garang, který v roce 2005 tragicky zemřel, měl velmi dobré vztahy s prezidentem Musevenim. Když se Museveni v roce 1986 chopil moci, začal podporovat SPLA formou školení, logistické podpory, vojenské techniky a ugandských bojových jednotek. V pol. 90. let sehrála ugandská podpora SPLA důležitou úlohu, při rozšiřování teritoriální kontroly SPLA v jižním Súdánu. SPLA byla také nápomocná ugandské vládě ve válce proti LRA. (Conciliation Resources 2002)

podpořit. Větší a častější dodávky zbraní²⁵ byly jedním z důvodů, proč LRA mohla rozšířit svoji politiku únosů. Se súdánskou podporou byla schopna zahájit některé ze svých nejbrutálnějších útoků. (Allen 2006: 49) K jednomu takovému došlo v květnu 1995, kdy jednotky LRA vypálily desítky domů a zabily téměř 300 lidí ve městě Atiak (Baines, Ogora 2007). Mezi lety 2005–2006 se dále přesunuly některé skupiny do DRC a od roku 2008 působí LRA hlavně na území CAR, která je od loňského roku velmi nestabilní (HRW 2012b).

Během prezidentských voleb v roce 1996 vyhlásila LRA složení zbraní. Její vedení nabídlo úplné zastavení bojů, pokud se Museveni znovu nestane prezidentem. Ten nakonec zvítězil s obrovskou většinou, i přesto, že ze severu obdržel pouze nepatrné množství hlasů. (Allen 2006: 50) V červnu 1996 byla Bigombe nahrazena a novou ministryní se stala Owiny Dollo. Po kolapsu mírových jednání v roce 1994 se o znovu zahájení mírových rozhovorů snažili starší Acholi. Nicméně tyto pokusy beznadějně selhaly, když došlo k zavraždění dvou z nich. (Conciliation Resources 2002)

Po další vlně násilí v oblasti Gulu v září 1996, zavedla vláda politiku nuceného vysídlení (Branch 2007: 181). Lidé byli pod pohrůžkou násilí donuceni opustit svá obydlí a přesunout se do tzv. IDP táborů. Životní podmínky v těchto táborech byly velmi špatné.²⁶ Důsledkem nedostatečné hygieny, stísněných podmínek, nedostatku jídla a jiných problémů se zde šířily nemoci jako cholera, ebola či AIDS. (Justice in Conflict 2012) Navíc ugandská armáda UPDF, která měla za úkol tyto tábory chránit, často selhávala. Každý tábor měla za úkol chránit skupina vojáků. Notorické selhání nebo dokonce útěk při útoku jednotek LRA nebyly ničím výjimečným.²⁷ (Allen 2006: 54) Celkový počet lidí žijících v uprchlických táborech se v roce 2004 pohyboval kolem jeden a půl milionu lidí, kteří žili v asi 200 takovýchto táborech (Irin news 2007). Největší nárůst obyvatel v IDP táborech byl pak zaznamenán po roce 2002,

²⁵ Súdánská armáda poskytovala LRA také kromě zbraní, munice, uniforem a vojenského výcviku, také základny pro vojenské operace LRA (Conciliation Resources 2002).

²⁶ U většiny akademiků či novinářů, kteří se dlouhodobě zabývali válkou na severu Ugandy, panovala obecná shoda na tom, že životní podmínky v IDP táborech byly ve většině případů velmi špatné, přičemž vláda za celou dobu fungování těchto táborů, neprojevila větší zájem a úsilí tuto situaci změnit (Doom a Vlassenroot 1999, Kustenbauder 2010, Latigo 2008, Rose 2008). Adam Branch ve své práci *Uganda's Civil War and the Politics of ICC Intervention* zašel ještě dále, když nazval IDP tábory spíše než jako ochranné, jako „internační či koncentrační tábory“ (Branch 2007: 181). Další autoři jako například Chris Dolan popisují tyto tábory jako „sociální mučení“ (Dolan 2011) či „vynucenou nadvládu“ (Finnstrom 2008). Olara Otunnu, který je bývalým náměstkem generálního tajemníka UN v článku *The Secret Genocide* v roce 2006 napsal, že IDP tábory a to jakým způsobem byly zachovány, představovaly akt genocidy (Foreign Policy 2006).

²⁷ Jak poznamenal jeden člen parlamentu ze severní Ugandy: „*Řadoví vojáci vidí starší důstojníky, jak si materiálně neustále polepšují, zatímco oni nemají základní životní potřeby a jsou demotivovaní.*“ (Ssenyonjo 2005: 418) Pro většinu těchto vojáků je problém uživit své rodiny, přičemž i na bitevním poli je nedostatek jídla, uniforem a dalších základních potřeb. V důsledku toho je armáda demoralizovaná, což se odráží na schopnosti vojáků plnit svou ústavní povinnost zachovávat a bránit suverenitu a územní celistvost Ugandy. (Tamtéž)

kdy ugandská armáda zahájila operaci *Iron Fist* (Železná pěst), s cílem zničit základny LRA v Súdánu. (Apuuli 2008: 802)

Současná situace v roce 2014 je taková, že všechny tábory jsou nyní oficiálně uzavřeny. Většina z nich je buď úplně opuštěná, nebo se přeměnily v menší města (Allen).

Jak píše Dr. Dyan Mazurana ve svém emailu z 4. 1. 2014 „*Dnes žijí v táborech pouze někteří starší lidé, kteří jsou příliš slabí na to, aby vyčistili své pozemky a obnovili své domovy. Není jich však více než několik tisíc. Ostatní se vrátili do svých domovů, většinou do vesnic, protože jsou to zemědělci nebo do měst, aby se pokusili vydělat si na živobytí zde. Nejvíce problémů je nyní ohledně sporů o půdu.*“

Po diskuzích na půdě parlamentu ohledně dalších kroků týkajících se situace na severu, dospěl Museveni k závěru, že by mělo být i nadále uplatňováno vojenské řešení. Byly zahájeny vojenské kampaně, jenž vyvrcholily v roce 2002 *Operation Iron Fist* (Operace Železná pěst). V této kampani dostala ugandská armáda, která se nyní nazývala Uganda People's Defence Force (UPDF) povolení od Jižního Súdánu, zničit základny LRA na tomto území. (Ssenyonjo 2005: 417) Na konci 90. let vzrostl mezinárodní tlak na súdánskou vládu prezidenta Umara Al-Bašíra. Clintonova administrativa označila Súdán za teroristický stát, přičemž jeden z důvodů byl ten, že súdánská vláda měla poskytovat zázemí Usámu Bin Ládínovi, o kterém se věřilo, že je zodpovědný za bombové útoky na americké velvyslanectví v Keni a Tanzanii v roce 1998. (Allen 2006: 50) Odvetou na tento útok byl útok amerických raket na továrnu, o které se vláda USA domnívala, že je továrnou na chemické zbraně na předměstí Chartúmu v srpnu 1998 (Conciliation Resources 2002). Al-Bašír byl touto situací nepochybně znepokojen a v reakci na tento útok, požádal bývalého amerického prezidenta Cartera o zapojení ve snaze normalizace externích vztahů (Allen 2006: 51). Carterovi se v prosinci 1999 podařilo zprostředkovat tzv. Dohodu z Nairobi mezi Al-Bašírem a Musevenim o zastavení podpory přeshraničních povstaleckých skupin (Conciliation Resources 2002). Po 11. září mezinárodní tlak na súdánskou vládu ještě zesílil. US ministerstvo zahraničí zahrnuje LRA od roku 2001 do tzv. Terrorist Exclusion List. V roce 2008 byl pak Kony prohlášen americkým ministerstvem zahraničí za „speciálně označeného celosvětového teroristu“.²⁸ (US Department of State 2012)

²⁸ 22. listopadu 2011 Africká Unie oficiálně označila LRA jako teroristickou skupinu a podpořila iniciativu k posílení regionální spolupráce za účelem eliminace LRA (US Department of State 2012b).

Výsledkem této operace bylo zničení mnoha základen LRA²⁹, avšak hlavní vedení a mnoho dalších rebelů přežilo, přičemž někteří z nich uprchli do hor v Jižním Súdánu a ostatní se vrátili zpět na sever Ugandy. Namísto toho, aby se stal region bezpečnější pro civilní obyvatelstvo, vojenské operace vedly k tomu, že se jednotky LRA vrátily zpět do Ugandy s obrovským odvetným násilím.³⁰ Únosy, zabíjení civilistů, útoky na IDP tábory a nákladní vozidla s humanitární pomocí, to vše bylo nyní opět na denním pořádku. (Ssenyonjo 2005: 417) Podle slov Jane Lowicki z Women's Commission for Refugee Women and Children z roku 2002: „*Cyklus násilí vytvořený spuštěním Operace Železná pěst je nejhorším nepřetržitým násilím, které lidé na severu Ugandy v historii války zažili.*“ (Irin News 2003) Jak se ukázalo, Železná pěst měla v konečném důsledku bumerangový efekt v tom smyslu, že konflikt eskaloval a vedl k ještě většímu porušování lidských práv (Ssenyonjo 2005: 417). Jak uvádí Allen: „*Pokud byla Operace Železná pěst opravdu zaměřena na řešení situace jednou provždy, musí být posouzena jako selhání.*“ (Allen 2006: 52) V březnu 2004 byla spuštěna Operace Železná pěst II, která byla účinnější. Jedním z důvodů bylo také to, že mnoho rebelů do této chvíle akceptovalo amnestii. (Tamtéž)

²⁹ USA při Operaci Železná pěst poskytla Ugandě logistickou podporu, bojové vrtulníky a další potřebné vybavení, přičemž odhadovaný počet ugandských vojáků byl asi 10.000 (Allen 2006: 51).

³⁰ K nejvíce útoků ze strany LRA docházelo v oblastech Lira, Apac, Soroti a Katakwi (Allen 2006: 52).

4.2 Zákon o amnestii

Po těchto neúspěšných vojenských epizodách NGOs a skupiny občanské společnosti obzvláště pak místní náboženští Acholi lídři začali vyvíjet tlak na vládu, aby schválila Zákon o amnestii. Existovaly totiž dva hlavní důvody, proč byla amnestie místní populací tolik podporována: 1) konec konfliktu se zdál být v nedohlednu, 2) byla by alespoň částečně dosažena spravedlnost pro oběti, které byly proti své vůli unešeny. (Latigo 2008: 95) Zákon o amnestii byl schválen v listopadu 1999 a vešel v platnost v lednu 2000.

Deklarace amnestie:

1) Amnestie je deklarována ve vztahu ke kterémukoliv ugandskému občanovi, který kdykoliv od 26. ledna 1986 se účastnil nebo se účastní války nebo ozbrojeného povstání proti ugandské vládě tím, že:

a) se skutečně účastní bojů;

b) spolupracuje s pachateli války nebo ozbrojené rebelie;

c) páchá nějaký jiný zločin, který podporuje válku nebo ozbrojené povstání; nebo

d) asistuje nebo pomáhá ve vedení nebo trestání v rámci války nebo ozbrojeného povstání.

2) Osoba, ke které se vztahuje podsekcce 1) nebude stíhána ani vystavena žádné formě trestu za účast ve válce nebo povstání za žádný zločin spáchaný během války nebo ozbrojeného povstání. (Amnesty Act, chapter 294, part II. Declaration of Amnesty)³¹
Přeloženo autorkou.

V rámci tohoto zákona byla také založena Komise, která měla podporovat návrat a reintegraci bývalých bojovníků zpět do národní armády nebo do civilního života. Jedním z cílů této amnestie byla snaha skoncovat s násilím a povzbudit rebely, aby opustili LRA a vrátili se do svých komunit beze strachu, že budou stíháni. (Rose 2008: 353) Dalo by se říci,

³¹ Celé znění Zákona o amnestii je dostupné online na: <http://www.ulii.org/ug/legislation/consolidated-act/294>

že si vláda tímto krokem vypůjčila z tradičních přístupů, které kladou důraz na odpuštění (Latigo 2008: 95). Amnestie byla na severu Ugandy široce podporována a vnímána jako klíčový nástroj k ukončení násilí, dosažení usmíření a jako pravděpodobná cesta k míru, proto se parlament rozhodl opakovaně prodloužit její datum platnosti. (Rose 2008: 353)

Po splnění všech kritérií stanovených zákonem, které zahrnovaly ohlášení se na nejbližším místním nebo centrálním vládním úřadě, ukončení účasti ve válce či ozbrojeném povstání a odevzdání zbraní, se člověk stal tzv. reporter (zpravodaj). Poté byly jeho záznamy přezkoumány Komisí a na základě výsledků tohoto posouzení mu byl vydán Certifikát amnestie a celý proces byl kompletní. (Tamtéž) Období, kdy bylo možné využít milosti, skončilo oficiálně v květnu 2012. Téhož měsíce se vláda rozhodla prodloužit tento zákon o dalších 12 měsíců, ale ve formě, která opouští jeho zásadní ustanovení o udělení milosti bývalým povstalcům. Během 12 let, kdy měli rebelové možnost využít milosti, se vzdalo přes 26 000 lidí. (Institute For War & Peace Reporting 2012 (IWPR))

Proces amnestie, který začal roku 2000, se ukázal jako první krok na cestě k řešení tohoto dlouholetého konfliktu. V průběhu 12 let, kdy byla amnestie několikrát prodloužena, se vzdala drtivá většina členů LRA, což je hodnoceno jako značný úspěch. S ohledem na fakt, že až v 90 % případů byli členové LRA jak oběťmi, tak pachateli, mnoho obyvatel považovalo amnestii jako nejvhodnější způsob řešení k ukončení války. (SCiU 2004: 4) V roce 2004, kdy zde byla stále možnost využít milosti, započala jednání, která velmi rychle vedla k omezené zóně příměří v blízkosti hranic se Súdánem, na východ od Atiak. Tyto mírové rozhovory by se mohly zdát zbytečnými, protože amnestie garantovala beztrestnost. Nicméně tato opatření měla svůj význam 1) LRA byla přesvědčována, že pokud se vzdá, nebude potrestána, 2) velitelé LRA se mohli sami dohodnout na zastavení zabíjení, i když se nechtěli smířit s podmínkami amnestie. Je však zřejmé, že někteří velitelé nechtěli odpouštění, které nepřímo znamená přiznání viny a diplomatického řešení konfliktu. (Allen 2006: 80)

4.3 Intervence Mezinárodního trestního soudu a zahájení vyšetřování Lord's Resistance Army

V prosinci 2003 se ugandská vláda rozhodla předat ICC situaci týkající se LRA. Předání bylo oficiálně oznámeno na společném setkání prezidenta Museveniho a bývalého žalobce ICC Luise Morena Ocampo v lednu 2004 v Londýně. V tiskovém prohlášení, které následovalo, bylo uvedeno: „*Ugandské orgány schválili Zákon o amnestii. Prezident Museveni naznačil prokurátorovi svůj záměr a to změnit tuto amnestii tak, aby bylo možné vyloučit velitele LRA z amnestie a zajistit, aby ti co nesou největší zodpovědnost za zločiny proti lidskosti spáchané v severní Ugandě, budou postaveni před spravedlnost.*“ (UN 2004) Po osmi měsících, kdy soud zjišťoval, jestli existuje opodstatněný základ pro zahájení vyšetřování, bylo v červenci 2004 rozhodnuto o spuštění vyšetřování údajných zločinů spáchaných LRA. (ICC 2004) Vyšetřovací tým se rozhodl zaměřit se na jisté incidenty, které jsou pro LRA typické a postupně nacházel přímá spojení mezi vedením LRA a těmito zločiny (Reckoning 2009). Protože bylo jasné, že není možné stíhat všechny rebely, soud došel k závěru, že bude usilovat o dopadení těch, kteří jsou nejvíce zodpovědní za spáchání těch nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva, tedy těch, kteří dávali rozkazy k jejich vykonání - nejvyšší velitele. 8. července 2005 byly vydány zatykače na Josepha Konyho a další čtyři nejvyšší velitele LRA. Konkrétně byli obviněni: Vincent Otti³² (zemřel v roce 2007), Okot Odhiambo, Dominic Ongwen a Raska Lukwiya³³ (zemřel v roce 2006). (ICC 2005)

Zatykače na Konyho a vedení LRA, byly vůbec první zatykače, které ICC od doby svého založení vydal. S ohledem na tuto situaci a pro nastínění vztahu mezi soudem a státem Uganda, zde budou vyjmenovány některé konkrétní právní aspekty intervence v souvislosti s případem LRA:

³² Vincent Otti byl druhým nejvyšším velitelem LRA a podílel se na některých z nejbrutálnějších útoků namířených proti civilnímu obyvatelstvu. Jedním z nich byl například již zmiňovaný masakr v Atiaku v dubnu 1995. Otti byl podle dostupných informací zastřelen na příkaz Konyho na podzim 2007. Protože však LRA nikdy oficiálně nepotvrdila jeho smrt a neexistuje ani žádné nezávislé potvrzení, trestní řízení proti Ottimu nebylo zastaveno. (LRA Crisis Tracker 2014)

³³ Lukwiya zemřel při střetu s jednotkami UPDF na severu Ugandy v roce 2006. Trestní řízení bylo ukončeno v červenci 2007 poté, co soud obdržel od ugandské vlády Lukwiyův úmrtní list. (Hague Justice Portal 2014)

1) Do pravomoci ICC náleží stíhat nejzávažnější trestné činy: válečné zločiny, zločiny proti lidskosti, genocidium a zločin agrese spáchané po 1. červenci 2002, kdy vstoupil v platnost Římský statut ICC. (Rome Statute of the ICC 1998: 3) V případě LRA obvinění zahrnovala: válečné zločiny a zločiny proti lidskosti (ICC 2005b).

2) ICC může stíhat jednotlivce, nikoliv skupiny obyvatel (Rome Statute of the ICC 1998). Vyšetřovací tým se zaměřil na osoby nejvíce zodpovědné za spáchání nejzávažnějších trestných činů, které spadají do pravomocí soudu. V případě Ugandy se předpokládalo, že žalobce nebude stíhat více než 10 osob, což se také potvrdilo (Allen 2006: 89).

3) Na začátku vyšetřování bylo nezbytné, aby byl vytvořen jasný vzorec zločinů a linie zodpovědnosti. Nestačilo pouze dokázat, že došlo ke zločinům proti lidskosti či válečným zločinům. To znamenalo, že některé z nejzávažnějších zločinů nebyly předvolány. Úřad prokurátora se soustředil na závažné trestné činy, u nichž bylo pravděpodobné, že povedou k usvědčení pachatelů. (Allen 2006: 89, Reckoning 2009)

4) Jedním z principů ICC je také princip komplementarity. Pravomoc stíhat a soudit pachatele trestných činů tedy zůstává přednostně v rukou soudů jednotlivých států. Státy jsou tudíž povinny využít v první řadě svých vlastních soudů a ICC zasáhne pouze tehdy, pokud národní soudy nebudou schopny či ochotny jednat. Právo předkládat soudu případy mají jednotlivé státy, UN Security Council a prokurátor soudu. (ICC 2003: 4) V ugandském případě to byla právě vláda, která podala doporučení ICC, protože trestné činy spáchané LRA byly nad rámec kapacity ugandského soudního systému.

5) V pravomoci soudu je řešit zločiny, které se staly po jeho založení v červenci 2002 (ICC 2002: 17) Od prosince 2003–července 2004 tedy v době od předání situace do zahájení vyšetřování, násilí ze strany LRA na lidech žijících v IDP táborech pokračovalo. V únoru a květnu 2004 pak došlo k nejhorším masakrům války, když LRA nejdříve zaútočila na tábor Barlonyo, kde zabila asi 200 civilistů a poté na tábor Pagak. Zde přišlo o život 200–300 civilistů (Allen 2006: 3). Tyto a mnoho dalších podobných incidentů byly dalšími důkazy o násilí prováděném LRA a tedy opodstatněným základem pro zahájení vyšetřování.

6) Z ustanovení soudu je také patrné, že pokud je zahájeno stíhání, není možné jej zastavit na žádost státu. Pravomoc zastavit vyšetřování, které bude považovat za nepatřičné má pouze UN Security Council, nikoliv stát. (OSN 2002) Není tedy jasné, jestli si byl prezident Museveni tohoto bodu vědom, když žádal ICC o prošetření situace týkající se LRA v Ugandě.

Hned v několika prohlášeních po zahájení vyšetřování totiž uvedl, že pokud budou jednání úspěšná a bude uzavřena mírová dohoda, požádá ICC o zastavení vyšetřování (New Vision 2005, New Vision 2008, Monitor 2013) Jak uvedl Ocampo v lednu 2005: „*Jakmile zde bude řešení jak zastavit násilí, nebo jestliže stíhání nebude sloužit zájmům spravedlnosti, je mou povinností zastavit vyšetřování a stíhání. Zastavím ho, ale neuzavřu. Jiné načasování možné je, ale imunita možná není.*“ (New Vision 2005) Římský statut ICC vyžaduje, aby soud jednal v zájmu spravedlnosti a v zájmu obětí (článek 53, 54, 55, 61, 65, 67, 68). S ohledem na tyto zájmy, článek 53 stanoví, že se úřad prokurátora může rozhodnout nadále nepokračovat v trestním řízení. (Rome Statute of the ICC 1998). Nutno podotknout, že mezi komunitami zasaženými konfliktem byly provedeny průzkumy ohledně jejich požadavků. S tím však souvisel problém, že rozsáhlejší šetření (práce se jim podrobně věnuje níže) se uskutečnila teprve dva měsíce před vydáním zatykačů. Pokud zde existoval ze strany vlády opravdu zájem, zjistit potřeby a zájmy obětí, mohla si i vláda objednat podobné průzkumy mnohem dříve.

4.3.1 Obavy z intervence ICC a debata mír vs. spravedlnost

Zanedlouho po oznámení předběžného vyšetřování, světové mezinárodní organizace pro lidská práva a aktivisté podporující mezinárodní spravedlnost vydaly různá prohlášení, v kterých vyjadřovaly podporu tomuto mechanismu řešení konfliktu. Avšak toto rozhodnutí nebylo příliš vítáno mezi místními a mezinárodními nevládními organizacemi působícími na severu Ugandy. Aktéři, o kterých se předpokládalo, že budou podporovat tento krok, způsobilou soudu nepředvídatelné potíže. Jako první vyjádřily své obavy organizace zabývající se ochranou dětí v ozbrojených konfliktech, a tedy SCiU a UNICEF. Terénní pracovníci těchto organizací měli pochybnosti o načasování vyšetřování a také se obávali, jaký dopad bude mít stíhání a zatčení velitelů LRA na děti, které jsou stále v zajetí, či které se vrátili od LRA. SCiU v prohlášení vydaném v únoru 2004 také uvádí, že snaha o zatčení vedení LRA s absencí mírové smlouvy, může být důvodem zvýšené vojenské ofenzívy vládních jednotek, na kterou bude LRA reagovat pravděpodobně násilnějšími útoky proti obyvatelstvu.³⁴ (SCiU 2004: 6) Vládní Komise pro amnestii taktéž vyslovila názor, že by oznámení o vyšetřování LRA mohlo způsobit, že se mírové řešení po 18 letech války stane nemožným (RLP 2004: 1).

Rozhodnutí o přikročení k vyšetřování vedlo k pocitu místních aktérů, že jejich hlas je prostě ignorován, a někteří z nich dávali svoji nespokojenost veřejně najevo, obzvláště když amnestie a mírová jednání později v tomto roce vykazovala výsledky (Allen 2006: 85). K největším zastáncům amnestie a mírového řešení konfliktu patřila skupina Acholi Religious Leaders Peace Initiative (ARLPI), která po jejím založení v roce 1998 nejvíce lobbowała za prosazení Zákona o amnestii. Široce respektovaným aktivistou ARLPI byl otec Carlos Rodriguez, který po oznámení vyšetřování ICC v Ugandě učinil následující prohlášení: „Vydání mezinárodních zatykačů by mohlo prakticky uzavřít cestu k mírovému jednání, to znamená ukončit tuto dlouhou válku a rozdrtit tento malý pokrok, kterého bylo dosaženo v průběhu těchto let...Je zřejmé, že nikdo nemůže přesvědčit vůdce LRA, aby přišli k jednacímu stolu a současně jim říci, aby se objevili u soudu k vyšetřování.“ (Branch 2007: 183) K dalším skupinám pro lidská práva v Ugandě, která se taktéž postavila proti intervenci ICC patřila i HRW. V březnu 2005 ředitel HRW James Otto vyslovil obavy ohledně

³⁴ Tento názor sdílelo také mnoho občanů v Ugandě, kteří byli skeptičtí ohledně motivů prezidenta Museveniho. Předání situace ICC viděli pouze jako politický manévr, jako způsob, jak potvrdit jeho mezinárodní kredit po selhání Operace Železná pěst v roce 2002 a dále vyvíjet tlak na soudánskou vládu a odvrátit pozornost od ugandských aktivit ve východním Kongu. (Allen 2006: 84, RLP 2004: 5)

načasování ICC kvůli absenci ochranného mechanismu pro obyvatele Acholilandu. (Allen 2006: 87)

Úřad prokurátora, který se v tomto momentě ocitl v obtížné pozici, navíc nemohl komentovat některé konkrétní aktivity ve vyšetřování, a to hlavně z důvodu bezpečnosti svědků. Navíc Registrační úřad ICC (tzv. Registry)³⁵ a některé další mezinárodní organizace, které měly hrát aktivní úlohu při podpoře povědomí veřejnosti o soudním řízení, byly z velké části neaktivní. Vyšetřovací tým si byl vědom, že musí postupovat opatrně, protože pokud by násilí eskalovalo a soud by byl prohlášen odpovědným z této situace, rozhodně by to jeho pozici nevylepšilo.

Nutno podotknout, že povědomí, o aktivitách soudu a důvodu jeho přítomnosti v Ugandě mezi místními obyvateli, bylo velmi nízké. Jak je patrné z rozhovorů mezi Timem Allenem a některými staršími veliteli UPDF z listopadu 2004, většina z nich si myslela, že soud bude řešit hraniční spor mezi Ugandou a Súdánem. Co bylo známo o ICC, většinou přicházelo z příležitostných prohlášení v celostátních médiích či od organizací jako byly SCiU či HRW. Lidé nabyli dojmu, že je ICC uzavřená a tajnůstkářská instituce, což vedlo ke spekulacím o její činnosti v Ugandě. (Allen 2006: 87–88)

Vzhledem k nedostatku informací o soudu na severu Ugandy, byly obavy vyjádřeny spíše aktivisty a analytiky, než ze strany místních obyvatel. Reakce těch, kteří věděli o soudu a znali důvod jeho působení v Ugandě, byla ve většině případů pozitivní. Po zahájení vyšetřování byla společnost ohledně názorů na soud rozdělena. Ti, kteří podporovali přítomnost ICC a chtěli odsouzení pachatelů a na druhé straně ti, kteří se stavěli proti němu a podporovali spíše možnost amnestie a odpuštění. V dalších několika odstavcích práce vyjmenuje pozitivní a negativní argumenty, vyslovené ohledně přítomnosti ICC v Ugandě. Obavám z intervence soudu se text bude věnovat podrobněji také z toho důvodu, že v době působení soudu v Ugandě byly mnohokrát veřejně zmiňovány.

Hlavním důvodem obyvatel, kteří chtěli potrestání hlavních viníků, byl strach, že kdyby byly zatykače staženy, mohla by se situace opakovat. Základním předpokladem bylo, že zatykače izolují horní vedení od zbytku LRA a ta se poté rozpadne. (Allen 2006: 142) Dalším uváděným důvodem bylo také to, že lidé ztratili víru v dosažení mírové smlouvy s LRA

³⁵ Registrační úřad je jedním ze čtyř orgánů ICC. Poskytuje soudní a administrativní podporu všem orgánům soudu.

(Allen 2006: 122). Považovali proto za zbytečné znovu začínat dialog a soud viděli v této situaci jako jediné možné řešení.

V následujícím oddílu práce vyjmenuje obavy z intervence ICC, které definoval Allen na základě rozhovorů s organizacemi podporující lidská práva a oběťmi zasaženými konfliktem:

1. Soud je neobjektivní
2. Dojde ke zvýšení násilí, což ohrozí zranitelné skupiny, zejména děti a svědky
3. Soud kazí mírový proces tím, že podkopává amnestii, příměří a oslabuje místní postupy spravedlnosti (Allen 2006: 96)

Soud je neobjektivní

Dojem, že je zásah ICC v Ugandě neobjektivní, se dostavil ihned poté, co Ocampo a Museveni na společné tiskové konferenci v lednu 2004 oznámili, že soud začne předběžné vyšetřování. Skutečnost, že ICC vyšetřuje na území Ugandy zločiny s určitou mírou asistence vládních stran, a to i přesto, že je ugandská vláda sama zapojena do konfliktu v tomto případě vytvořila zvláštní dojem. (Allen 2006: 91) V reakci na tento krok organizace bránící lidská práva a další rozvojové agentury vydaly mnohá prohlášení, v kterých vyjadřovaly názor, že by měly být vyšetřeny obě strany konfliktu. Jednou z nich byla také Amnesty International, která podpořila rozhodnutí o vyšetření zločinů spáchaných LRA, ale zároveň také uvedla: „*Každé soudní vyšetřování válečných zločinů a zločinů proti lidskosti v severní Ugandě musí být součástí komplexního plánu k ukončení beztrestnosti všech těchto zločinů, bez ohledu na to, která strana je spáchala nebo na postavení pachatelů.*“ (AI 2004) Ocampo následně objasnil pozici jeho kanceláře s tím, že prošetří zločiny, ať už je spáchal kdokoliv. Nicméně ani toto prohlášení nezměnilo názor většiny lidí na to, že Ocampo jedná jménem Museveniho a nebude vyšetřovat vládní jednotky UPDF. (Allen 2006: 97) Například Branch poukazuje na to, že: „*Údajné zneužívání a týrání obyvatel ze strany UPDF bylo po několik let veřejně známo, bez nepříznivého vlivu na Ugandskou vládu.*“ (Branch 2004) Na základě svědectví některých obyvatel z etnik Acholi, Madi a Langi bylo opravdu potvrzeno velmi hrubé chování ze strany vládních vojsk UPDF k obyvatelům severní Ugandy.

K žádnému obvinění člena vlády či některých vojáků z UPDF však v roce 2005 nedošlo. Existuje proto několik důvodů. Podle Barneyho Afaka, předního právního analytika

vyšetřování ICC a experta na konflikty a problémy tranzice, pokud by došlo ke stíhání obou stran, mohly by nastat vážné komplikace a to v tom smyslu, že argumenty přednesené v jednom případě by se mohly stát součástí obhajoby v jiném případě.³⁶ (Allen 2006: 97) Kromě pravděpodobného nedostatku spolupráce ze strany vlády, bylo snazší prokázat trestné činy spáchané LRA spíše než vojáky UPDF či vládních úředníků (Allen 2006: 100). V souvislosti s tímto by bylo pro soud velmi obtížné sesbírat důkazy proti členům vlády či vojákům UPDF.

Dojde ke zvýšení násilí, což ohrozí zranitelné skupiny, zejména děti a svědky

V souvislosti s vydáním zatykačů, vyvstala také obava, že dojde ke zvýšení násilí ze strany LRA, která se bude mstít na civilistech. O důsledcích vydání zatýkacích rozkazů píše také Branch: „*Provádění zatýkacích rozkazů bude vyžadovat dramatické prohloubení vládního povstaleckého boje za účelem dopadení Konyho a vedení LRA.*“ (Branch 2004b) Nyní s větším tlakem na ugandskou vládu dopadnout vedení LRA existovala obava, že budou rozšířeny taktéž vojenské operace v jižním Súdánu, při kterých již do této chvíle přišlo o život mnoho civilistů. Dále také vyvstaly otázky ohledně ochrany civilistů v IDP táborech. Organizace jako SCiU nebo skupina RLP a mnoho dalších obyvatel severní Ugandy se domnívali, že po vydání zatykačů, LRA již nikdy nebude ochotna uzavřít mír a bude prosazovat svou moc tím nejhorším způsobem – násilím na obyvatelích.³⁷ (Allen 2006: 103) Vládní jednotky UPDF, které měly za úkol tyto tábory chránit, totiž často selhávaly. Každý tábor měla chránit skupina vojáků. Notorické selhání nebo dokonce útěk při útoku jednotek LRA nebyly ničím výjimečným. (Allen 2006: 54)

Nicméně jak se ukázalo, od července 2004, kdy bylo zahájeno formální vyšetřování, ubylo násilí na severu Ugandy. Nebyly zaznamenány žádné větší útoky a došlo ke zlepšení v otázce bezpečnosti. (Allen 2006: 116)

³⁶ Ostatní právní analytici zastávají názor, že by stíhání obou stran bylo možné za předpokladu, že by byly oba případy diskrétní (Allen 2006: 208).

³⁷ Rozhovory s lidmi žijících v IDP táborech o strachu ze zvýšení násilí po vydání zatykačů viz. Allen 2006: 104–110.

Soud kazí mírový proces tím, že podkopává amnestii, mírový proces a oslabuje místní postupy spravedlnosti

Se začátkem vyšetřování, vyjádřilo mnoho organizací názor, že stíhání LRA naruší stávající proces amnestie. S ohledem na fakt, že mnoho rebelů v LRA byly unesené děti, se proto amnestie jevila jako vhodné řešení. V červenci 2004 skupina RLP poslala ugandské vládě tzv. „position paper“ s názvem *Do not amend the Amnesty Act*. V tomto dokumentu jsou popsány důvody, proč je amnestie nejschůdnější možností jak ukončit tento dlouholetý konflikt. Jedním z nich je ten, že mnoho bojovníků LRA nyní nebude chtít přijmout amnestii kvůli obavě ze stíhání ICC. (RLP 2004: 7) Právě špatné načasování soudu byl jedním z hlavních argumentů často zmiňovaných po spuštění vyšetřování. Názor, že je předčasné zapojit ICC, protože válka ještě není u konce, vyjadřovali také bývalý rebelové, kteří již přijali amnestii. Jedním z nich byl také Kenneth Banya, který byl dříve jedním z nejvyšších velitelů LRA. Podle Banya, hlavní velitelé LRA nevyjdou z buše a nepřijmou amnestii do té doby, dokud zde bude hrozba stíhání ICC. Důsledkem toho pak bude válka pokračovat. (Allen 2006: 120) Dalším důvodem je například to, že je: „*Amnestie viděna jako kompatibilní se stávajícím tradičním systémem spravedlnosti na severu Ugandy.*“ (RLP 2004: 7)

Mezi skupinami a aktivisty, kteří podporovali amnestii, byla tendence spojit tuto amnestii s obecným pojmem odpuštění. Ve skutečnosti ve Lwo jazyce je „amnestie“ a „odpuštění“ stejné slovo (*timo-kica*). (Allen 2006: 76) Protože tedy tyto dva pojmy nejsou zřetelné, bylo obtížné vysvětlit lidem mluvícím jazykem Lwo, proč vyprší platnost amnestie k určitému datu a proč bude muset být prodloužena (Allen 2006: 131). K zajímavým výsledkům došlo International Center for Transitional Justice (ICTJ) a Human Rights Center (HRC) University of California, Berkeley, když se při jejich průzkumu ukázalo, že postoje k amnestii a odpuštění nejsou tak konzistentní jak se mnohdy tvrdí.³⁸ Mnoho dotazových nejprve uvedlo, že je amnestie vhodným řešením ve snaze o ukončení konfliktu, ale poté v rozporu s tímto vyjádřili nadšení proto, aby byli velitelé LRA hnáni k zodpovědnosti. Z 2585 respondentů, 65 % z nich uvedlo, že podporují proces amnestie, 76 % těchto respondentů také řeklo, že osoby zodpovědné za utrpení lidí (včetně UPDF) by měli nést zodpovědnost za tyto činy a pouze 4 % uvedlo, že by amnestie měla být poskytnuta bezvýhradně. (HRC, ICTJ 2005) Podobná

³⁸ Tyto dotazníkové studie byly provedeny ve čtyř severních oblastech – Gulu a Kitgum (Acholi oblasti), a Lira a Soroti (neacholi oblasti) a to mezi dubnem a květnem 2005. Celý název této zprávy je *Forgotten Voices, A Population-Based Survey of Attitudes about Peace and Justice in Northern Uganda*.

studie byla provedena již dříve, a to v listopadu 2004 a březnu 2005 profesorem Allenem. Závěry této zprávy byly velmi podobné těm, které provedlo HRC a ICTJ (Allen 2006: 130).

Mnoho lidí, kteří se vrátili od LRA putovalo nejprve do přijímacích středisek, kde jim bylo poskytnuto základní psychosociální poradenství a teprve poté se vraceli do svých domovů (Allen 2006: 170). Z rozhovorů s některými bývalými rebely v jednom přijímacím středisku je patrné, že vedení LRA chce spíše jednání vedoucí k dohodě než přijetí amnestie a žádat jako neposlušné děti o odpuštění. Pro mnoho lidí může být těžké pochopit duchovní aspekty a důvody jejich chování, nicméně LRA několikrát předložila svoji politickou agendu. Jak se tedy zdá, LRA chce být brána vážně. Z toho nutně vyplývá, že by její vedení mělo nést zodpovědnost za spáchané trestné činy, kterých se dopustili. (Allen 2006: 114)

Na začátku roku 2006 Kony a další lídři LRA zůstávali na svobodě a zatykače stále nebyly naplněny. Avšak LRA poprvé začala vážně vyjednávat o míru s ugandskou vládou. 26. srpna 2006 byla jako první podepsána dohoda o ukončení násilí tzv. *Agreement of Cessation of Hostilities*.³⁹ Podle Phillipa Apuuli, zatykače působily jako katalyzátor k tomu, aby LRA přešla k jednacímu stolu.⁴⁰ (Apuuli 2008: 804)

14. července 2006 byly zahájeny mírové rozhovory ve městě Juba v Jižním Súdánu (nazývané někdy také jako „Juba talks“). Mediátorem těchto vyjednávání se stal Riek Machar, viceprezident přechodné vlády Jižního Súdánu. Jedním z požadavků vznesených LRA na začátku těchto jednání byl ten, aby ugandská vláda prodiskutovala základní politické, ekonomické a společenské příčiny konfliktu. Následnou reakcí vlády bylo odmítnutí této politické diskuze včetně té o vojenských operacích, které již dříve zahájila proti LRA. Vláda chtěla na druhou stranu dosáhnout rychlého řešení, které označila jako „měkké přistání“ pro LRA.⁴¹ (Latigo 2008: 98–99) I přes tyto názorové rozdíly, byla vytvořena pěti bodová agenda, která se zabývala jak vojenskými tak strukturálními záležitostmi. Jednotlivé body, které byly následně odsouhlaseny, měly znamenat: zastavení nepřátelských akcí; komplexní řešení konfliktu; usmíření a zodpovědnost; formální klid zbraní; odzbrojení, demobilizaci a reintegraci. Obě strany se shodly na všech pěti bodech a čekalo se pouze na podpis tzv. *Final Peace Agreement* (Konečná mírová dohoda). (Apuuli 2008: 804)

³⁹ Celé znění dohody je dostupné online na: http://www.beyondjuba.org/BJP1/peace_agreements/Agreement_of_hostilities.pdf

⁴⁰ Stejný názor vyjadřuje i Ocampo v dokumentu Reckoning.

⁴¹ Vedoucím ugandské delegace byl ministr vnitra Ruhakana Rugunda. Mluvcím delegace LRA byl Martin Ojul. (New Vision 2006)

Nicméně ohledně konečného podpisu ICC pochyby. LRA chtěla mít záruku, že její představitelé nebudou čelit stíhání ze strany ICC. Během mírových jednání trvalo vedení LRA na jednom požadavku – stažení zatykačů. Zdálo se, že největší překážkou k dosažení míru je nyní soud. Zatímco se LRA snažila dosáhnout zrušení zatykačů, aby mohla jednání hladce pokračovat, vláda trvala na tom, že soud nebude překážkou při mírových rozhovorech. Vláda předpokládala, že úspěšný mírový proces spojený s tradičními smířovacími praktikami Acholi, bude stačit k tomu, že se soud stáhne a přestane se celé záležitosti účastnit. (Latigo 2008: 99) Situace týkající se požadavku zastavení stíhání byla projednávána taktéž na půdě parlamentu, přičemž výsledkem tohoto jednání bylo, že většina členů parlamentu pocházejících se severu Ugandy, byla toho názoru, že by měl ICC udělat krok zpět. Podle nich jsou tradiční mechanismy spravedlnosti momentálně nejvhodnějším řešením konfliktu. (Apuuli 2008: 805) Jak však uvedl Ocampo, možné bylo pouze jiné načasování, stažení zatykačů nikoliv.

Novým cílem LRA bylo prosazování jejího názoru proti ICC. Zástupci LRA začali objíždět postižené oblasti a šířili spoustu dezinformací. „*ICC ovlivňuje mírový proces, protože ho zrazuje. ICC blokuje mír.*“ Vincent Otti. (Reckoning 2009) Na informačních setkání, které pořádali zástupci LRA pro tisk, byli lidé ujišťováni, že se podobné násilné incidenty již nikdy nebudou opakovat. Nicméně soud na zatykačích trval, s tím, že není možné vyměnit mír za amnestii pro Konyho a další velitele. Touha po míru však přiměla lidi pochybovat o potřebě spravedlnosti. Jedním z nich byl také Dennis Lemoyi, vedoucí IDP tábora Pagak: „*Myslím, že by zatykače měly být odloženy, dokud mírová jednání nepřinesou výsledek pro zdejší komunitu.*“ (Tamtéž) Zejména v oblasti Gulu, bylo pro lidi velmi neobvyklé, aby veřejně přiznali, že chtějí trest pro LRA. Na veřejných sezeních v IDP táborech, lidé většinou prohlašovali, že chtějí odpuštění i pro nejvyšší velitele LRA. (Allen 2006: 138)

Nicméně bylo mnoho těch, kteří se domnívali, že by zatykače neměly být staženy, a to kvůli obavě, že se situace po jejich zrušení bude znovu opakovat. Jedním z těch, kteří veřejně požadovali trest pro Konyho a další velitele byl například Walter Ochora, bývalý Acholi důstojník v UNLA, který nyní žije v Gulu. Podle Ochora v každé společnosti existují normy a zákony. Důvod proč tam jsou také sankce je ten, aby si lidé byli jisti, že tyto normy budou dodržovány. Musí být vytvořen precedens, že ti kteří páchají závažné trestné činy, neuniknou spravedlnosti. (Allen 2006: 140–141) Na základě rozhovorů s lidmi z IDP táborů Allen zjistil, že stejný názor jaký má Ochora, se ukázal být rozšířenější, než se předpokládalo. Protože lidé

měli strach mluvit veřejně o tom, že chtějí trest pro LRA, většina rozhovorů se konala v soukromí. Jedním z takovýchto rozhovorů, bylo i setkání s předsedkyní místní rady v oblasti Koboko: „Podle mě jsou lidé velmi otevření k ICC, protože se Kony dopustil zvěrstev. Odmítl se vrátit domů, když se s ním lidé snažili mluvit. Někteří naopak říkají, že by se jim mělo odpustit. Většina lidí však říká, že by měli být posláni k soudu. Když se bude neustále amnestie rozšiřovat, lidé budou v zabíjení pokračovat. ICC je donutí myslet si, že jestliže nepřestanou, půjdou k soudu.“ (Allen 2006: 142)

V rámci dotazníkového průzkumu provedeného ICTJ a HRC, na otázku jak by se chtěli vypořádat s LRA, odpověděli respondenti následovně: 66 % chtělo trest, 22 % chtělo odpuštění či smíření, 2 % uvedlo, že požadují konfrontaci a/nebo veřejné přiznání a 1 % požadovalo přiznání kompenzací obětem.

Ukázalo se také, že obecně nebylo v společnosti velké povědomí o tradičních a formálních mechanismech spravedlnosti. Většina respondentů nevěděla o činnosti ICC v Ugandě vůbec nic nebo jen velmi málo. Z těch respondentů, kteří o soudu věděli, 91 % věřilo, že soud přispěje k míru a 89 % ke spravedlnosti. Povědomí o tradičních mechanismech spravedlnosti bylo vyšší v oblasti Acholilandu (55 %) než v neacholi oblastech (19 %).

Na otázku co si lidé myslí o tradičních a náboženských vůdcích, pouze 10 % respondentů uvedlo, že jen tito tradiční vůdci mohou znovu dosáhnout míru a spravedlnosti.

Na druhé straně se dotázaní stavěli pozitivně k tradičním mechanismům, které považovali za užitečné v procesu usmíření a podporovali je, ale jen jako součást snah o vypořádání se s LRA, ne jako jediné řešení. Z těch dotázaných, kteří znali tyto mechanismy, 50 % respondentů podporovalo tyto obřady v oblasti Kitgum, 60 % v oblasti Gulu a 70 % v oblasti Lira.

Na otázku co je spravedlnost, k nejčastějším odpovědím patřila: kompenzace (8 %), pomoc obětem (10 %), pravda a poctivost (přiznání) (11 %), usmíření (18 %), soud (31 %) a tradiční rituály a mechanismy uvedlo pouhých (7 %) respondentů. (HRC, ICTJ 2005b)

Z těchto zjištění je patrné, že nadpoloviční většina dotázaných chtěla trest pro vedení LRA a pouze 22 % chtělo odpuštění. Z těch dotázaných, kteří věděli o činnosti ICC, většina z nich věřila, že soud může přispět ke spravedlnosti a míru. Z otázek ohledně tradičních vůdců a rituálů je pak patrné, že respondenti, kteří znali tradiční rituály, je ve většině případů považovali za užitečné, ale nikoliv dostačující. Úloha tradičních a náboženských vůdců se

zdála být mnohem méně důležitá. K nejčastějším odpovědím na otázku spravedlnosti pak patřil soud.

V červenci 2005 vydal RLP práci od Lucy Hovilové a Joanny R. Quinnové s názvem *Peace First, Justice Later: Traditional Justice in Northern Uganda*. Tento text nabízí debatu o otázkách post-konfliktní obnovy a vhodných mechanismech spravedlnosti na severu Ugandy. Autorky se zabývají podstatou/povahou spravedlnosti a také způsoby možného sladění odvetné spravedlnosti s formou obnovující spravedlnosti etnika Acholi. (Hovil, Quinn 2005: 1) Jak je patrné z titulu práce, autorky docházejí k závěru, že by měl být nejprve nastolen mír a spravedlnost by měla být odložena na později. Vystávají zde však některé otázky. Pokud pachatelé uniknout trestu, jak si mohou být lidé jisti, že se situace nebude znovu opakovat? Mohou se lidé bez dosažení spravedlnosti navzájem respektovat? Podle Allena existují důkazy o tom, že trestní obvinění mohou omezovat jednání jedinců a podkopávat jejich autoritu, i když ještě nejsou před soudem⁴² (Allen 2006: 180). Psychologické účinky zatykačů byly patrné také na změně chování velitelů LRA. Zanedlouho poté co byly zatykače vydány, začalo vedení LRA ze strachu ze zatčení, jednat o mírové dohodě nejdříve s komunitami a poté i s vládou. Jak se ukázalo, zatykače měly v tomto případě dva dopady. První, byl obnova mírového jednání a druhý, byl pokles násilí.

⁴² Podle Robertsona mělo v bývalé Jugoslávii ukončení beztrestnosti s pomocí mezinárodního práva, pozitivní dopady. Obvinění Karadžiče a Mladiče bylo spojeno se ztrátou jejich vlivu. Existují také jisté důkazy, že zabíjení v Kosovu bylo ze strachu ze stíhání omezenější. (Robertson 2006: 339).

5. Alternativní přístupy k mezinárodní trestní spravedlnosti: tradiční mechanismy řešení konfliktu

Pro pochopení fungování tradic etnika Acholi ve vztahu ke konfliktu, je důležité osvětlit některé základní informace o jejich historii a také to, jak vnímají tyto tradiční způsoby sami Acholi. V předkoloniálním období, byly téměř všechny konflikty ve společnosti vyřešeny mírovou cestou skrze rozvinuté mechanismy. V koloniálním období si Acholi udržovali tradiční vládu, která vycházela z jejich náboženské víry, norem a zvyků. Tyto tradice vyžadovaly mír a stabilitu v Acholilandu za všech okolností. Volení či jmenování náčelníci, kterým se také říkalo *rwodi moo*⁴³, vedli tuto tradiční vládu. Zdrojem principů této vlády bylo tradiční náboženství. Proto, aby mohli tito náčelníci plnit jejich funkci ve vládě, museli nejprve podstoupit náboženský obřad. Teprve poté se věřilo, že náčelníci vstoupili do ezoterického vztahu se světem duchů jejich předků a jsou nyní schopni náležitě vykonávat tuto funkci. Náčelníci pracovali pod vedením Council of Clan Elders (Rady kmenových starších). Členové Rady byli vybíráni demokraticky konkrétním kmenem a poté zasedali v Grand Council (Velké Radě). Tato Rada plnila funkci „Nejvyššího soudu“. (Latigo 2008: 102) Jejím úkolem bylo zabývat se jak kriminálními tak občanskými případy. Rada také vytvářela zákony a přijímala rozhodnutí, kterými se lidé museli řídit. Tyto zákony musely být poté implementovány členy společnosti. Dá se tedy říci, že Rada byla podobná funkci soudu, parlamentu a exekutivě v „moderních“ systémech vlád. (Latigo 2008: 103)

Protože byl systém vlády založen na náboženství, politickou osobností se tak mohl stát pouze věřící člověk, který vedl společnost v souladu s vírou, normami a tradicemi. I přesto, že zde neexistovaly žádné instituce, které by zajišťovaly dodržování zákona (policie nebo vězení), člověk který se dopustil trestného činu, věděl, že se poté bude muset zodpovídat Radě starších. (Tamtéž)

V době kolonialismu, byl tento systém narušen, když Britové vzali náčelníkům jejich politickou moc a nahradili je svými úředníky. Až v roce 1995, kdy došlo k reformě ústavy, byli tito kulturní vůdci znovu uznáni. V tomto roce došlo k znovu založení kulturní instituce

⁴³ V mn.č. - *rwodi*, v j.č. - *rwot*. (Allen 2006: 133)

Acholi nazývané Ker Kwaro Acholi (KKA), které předsedá náčelník. Avšak KKA nevychází z norem a zvyků tohoto etnika, tak jak by mnozí předpokládali, ale z koloniálních struktur. Dá se tedy říci, že jak status, tak autorita této instituce, která byla kdysi považována za vůdce svých lidí, byla v důsledku těchto změn a také způsobem jakým byla založena, velmi oslabena. (Latigo 2008: 103)

Z těchto kulturních norem etnika Acholi je patrné, jak fungovaly vztahy v rámci této společnosti, a jak důležité bylo striktní dodržování pravidel založených na náboženství a tradicích. Pokud se někdo dopustil něčeho zlého, byl spuštěn tradiční systém řešení konfliktů. K takovýmto přestupkům patřily například násilné činy, spory o půdu a nevhodné sexuální chování. Kmeny pak skrze čistící rituály znovu potvrdily společné hodnoty (Rose 2008: 359).

Když se rozběhla debata o tom, jak naložit s vůdci LRA, mnozí argumentovali, že nejvhodnější v této situaci jsou právě tyto tradiční mechanismy. Hlavním důvodem pak bylo, že představují důležité kanály pro reintegraci bývalých bojovníků zpět do komunit a usmíření mezi jednotlivými kmeny. (Tamtéž) V následujících odstavcích práce představí jednotlivé čistící obřady, přičemž se primárně zaměří na nejdůležitější z nich, *mato oput*.

5.1 Mato oput (pití hořkého kořene)

Náboženství etnika Acholi striktně zakazuje zabití lidské bytosti. Důvod je ten, že tato společnost vždy věřila, že člověk je svatou bytostí, jejíž krev by neměla být prolita bez správného důvodu. Lidé v komunitách se tímto zákazem striktně řídili tím, že uctívali nadpřirozenou bytost *Nyarubanga*, skrze přechodnou bytost *jok-ker*. Pokud by někdo zabil osobu ze stejného či jiného kmene, vyprovokovalo by to hněv těchto bytostí a duchů předků oběti. Jak v minulosti tak i dnes lidé stále věří, že tyto bytosti a duchové předků by dovolili zlým duchům ublížit rodině viníka. Pokud opravdu dojde k zabití člověka, mezi kmenem pachatele o kmenem oběti vznikne nadpřirozená bariéra, jejíž důsledkem je zastavení jakékoliv formy sociální interakce. (Latigo: 2008: 103) V rámci přerušení těchto společenských vztahů, je zakázáno například sdílení jídla a pití či dělení se o půdu.⁴⁴ Tato bariéra trvá tak dlouho, dokud se pachatel nedozná, nesdělí jeho motivy, okolnosti trestného činu a nevyjádří lítost. Dalším krokem je pak provedení náboženského očištného rituálu. (Rose 2008: 362)

Rodina pachatele musí zaplatit kompenzaci rodině oběti, a to buď ve formě krvavých peněz či daru (Rose 2008: 362). Rada starších poté vybere mediátora⁴⁵ z jiného kmene, aby koordinoval dohody týkající se kompenzací. Kultura etnika Acholi nemá nic takového jako trest smrti, protože se věří, že by to znamenalo jen ztrátu pracovní síly ve společnosti. Tudíž i kdyby vyšlo najevo, že šlo o úmyslné zabití, je naprosto nepřijatelné, aby byl na pachateli vykonán trest smrti. Ve většině případů jsou jako kompenzace preferovány spíše krvavé peníze. Ty, pak může pozůstalá rodina použít na svatbu s další ženou, která bude mít v budoucnu děti, které nahradí zabitou osobu. Tento krok je určitou formou reparace. (Latigo 2008: 104) Pokud se rodina oběti rozhodne, že chce zaplatit kompenzaci formou peněz, částka by měla být taková, aby ji rodina pachatele byla schopná zaplatit, aby se nezabránilo znovuobnovení vztahů (Rose 2008: 362).

Po zaplacení peněz se koná celodenní obřad *mato oput*. Starší zařídí tento zvykový rituál usmíření, aby se znovu spojily tyto dva odloučené kmeny a došlo k obnovení přátelských vztahů. Celého aktu se účastní a předsedá mu náčelník. Obřad se většinou koná na nějakém odlehlém místě, které však musí být na pozemku těchto dvou kmenů. Opuštěná usedlost či neobdělávané pole jsou pro tento akt vybrány záměrně z důvodu, aby obřadu nebyly přítomny

⁴⁴ Přirozeným charakterem kultury Acholi, je totiž běžné dělit se o jídlo, vodu a půdu (Rose 2008: 362).

⁴⁵ U mediátora se samozřejmě očekává nezájmová nestrannost (Latigo 2008: 104).

ženy a děti. (Latigo 2008: 104) Celý rituál se skládá z propracovaného souboru symbolických aktů, které uzavírají proces usmíření. Ačkoliv různá etnika mají podobné zvyky, obřad sám o sobě, se může napříč kmeny lišit. I přes tyto rozdíly, se obvykle během obřadu konají následující symbolické akty. (Rose 2008: 363)

Ve stanovený den, vedoucí obřadu, obě rodiny a starší z obou kmenů se sejdou na vybraném místě a všichni se otočí tak, aby stáli směrem na západ. Následně je provedeno vzývání, které shrne záměr tohoto usmíření. Průběh vzývání je popsán v následující tabulce 1.

Rituál usmíření *mato oput* v severní Ugandě

Vedoucí obřadu začíná obřad slovy: „*Vy naši předci a děti nadřazených bytostí! Já vás teď žádám a prosím vás, abyste si uvědomili, že hřích je součástí života člověka. Takto začali ti, kteří žili před námi. Tento muž, jehož chyba nás sem dnes přivedla, v podstatě jen zopakoval věčný hřích, kterého se zatím lidé ještě nezavázali od začátku věků. Zabil svého vlastního bratra. Ale od té doby lituje svého zlého skutku. Zaplatil krvavé peníze, které mohou být použity ke sňatku s ženou, která nám dá děti a které potom ponese jméno jeho zabitého bratra po další generace. Snažně vás prosíme vás naše předky, abyste umožnili těmto dvěma rodinám vrátit se zase k bratrskému vztahu...*“

Poté všichni starší, kteří se sešli, začnou provolávat: „*Ať si muž, který dostane krvavé peníze ke sňatku s ženou, tak ať je tento muž chytrý a vybere si živou, temperamentní ženu...panu, která mu dá mnoho zdravých dětí, aby vyrostly a naplnily prázdný domov.*“

Vedoucí obřadu odpoví tomuto svátečnímu provolávání následujícím způsobem: „*Nejsme první kmen, který trpěl předčasnou smrtí některého ze svých lidí. Pachatel lituje svého činu. Zaplatil za něho. My vás teď snažně prosíme naši předkové, abyste požehnali krvavým penězům, které dostala rodina, aby si tak mohla vzít novou ženu a měla vlastní děti, které nahradí zabitého bratra...*“

Všichni straší, kteří se sešli, se připojí k vyvolávání a provolávají společně: „*Přijměme krvavé peníze a vyčistíme naše srdce a začněme žít a pracovat společně, tak jako jsme to dělali v minulosti...Naši nepřátelé, kteří slyšeli o tomto usmíření a nejsou šťastni, že přinese mír a prosperitu našim dvěma kmenům...Ať odnese slunce jejich špatné záměry na západ a pohřbí je hluboko...*“

Zdroj: Latigo 2008: 104–105. Přeloženo autorkou.

Po vzývání následuje samotný obřad a to tím, že rodina pachatele nabízí berana a býka (*dyang me dog bur*), kteří mají symbolizovat neštěstí rodiny. Druhá strana pak nabízí kozu, která symbolizuje jednotu a ochotu usmířit se. Vedoucí obřadu nalije do misky extrakt z kořene stromu *oput*. Viník a nejbližší příbuzný z rodiny zabitě osoby pokleknou, a začnou z této nádoby společně pít, zatímco ženy křičí válečné pokřiky obou kmenů. (Latigo 2008: 105) Kořen stromu *oput* symbolizuje hořkost mezi kmeny a jeho pití představuje odplavení této hořkosti (Rose 2008: 363). Vedoucí ceremoniálu mezitím usekne hlavu koze i beranovi, přičemž hlava kozy je předána viníkovi a hlava berana je dána rodině oběti. Býk je rituálně ubodán a stažen z kůže. Poté se maso uvaří a společně sní. Ostatní vařené pokrmy se servírují starším. (Latigo 2008: 105) Obřad není dokončen, dokud se nesní všechno jídlo. Sněžení všech pokrmů znamená, že nezůstala žádná hořkost mezi kmeny a dochází k obnovení vztahů (Rose 2008: 363). Mezi lety 2004–2006 podpořila KKA 54 takovýchto obřadů (Latigo 2008: 105).

5.2 Nyono tong gweno (šlapání na vejce)

Etnikum Acholi vždy věřilo, že je potřeba zachovat svátost a společenskou stabilitu jejich domovů. K tomuto účelu byly používány rituály očisty. (Latigo 2008: 105) Nejčastějším a nejnámějším z nich je rituál *nyono tong gweno*. Účelem tohoto obřadu je přivítání člena rodiny, který strávil dlouhou dobu pryč od komunity. Vztahuje se to k víře, že lidé, kteří byli dlouhou dobu mimo domov, musí být očištěni od všech cizích duchů, kteří by mohli přinést neštěstí celé komunitě. (Rose 2008: 359) Tento obřad může být také předstupněm k *mato oput*, v případě, že se dá rituál aplikovat. V praxi se však používá také v případech, kdy lidé opustili kmen po hádce s některým členem rodiny či nedořešeném sporu. *Nyono tong gweno* je tedy gesto k přivítání těchto jedinců a značí ochotu ze strany komunity tak navrátílce, znovu se vrátit ke společnému životu v harmonii. (Latigo 2008: 106) Během tohoto rituálu navrátilec šlape na vejce, které symbolizuje nevinnost nebo něco čistého. Rozdrcené skořápky ukazují, jak cizí elementy zničily život komunity. (Rose 2008: 359)

Obřad se obvykle provádí na úrovni rodiny nebo kmene. Nicméně bylo zaznamenáno několik případů toho, že se rituál prováděl kolektivně. Ti, kteří mají o těchto obřadech dobré znalosti, tedy starší, obecně odsuzují takovou formu rituálu. Podle jejich názoru, může obřad splnit svůj účel pouze tehdy, pokud je aplikován na jednotlivce na úrovni rodiny či kmene. (Latigo 2008: 106)

Téměř všichni rebelové, kteří se vrátili od LRA do roku 2008 (více než 12 000) podstoupili tento rituál. Obřadu se neúčastnili pouze oběti z etnika Acholi, ale také ostatní kmeny. Ceremonie byly kolektivně organizovány KKA. (Tamtéž)

5.3 Ostatní obřady

Komplexnější obřad, který je prováděný s lidmi, kteří se vrátili ze zajetí, se nazývá *Moyo Kum* (čištění těla). V praxi se rituál mírně liší napříč kmeny, ale obecně je zapotřebí, aby se sešli starší, posvětili navrátilce, smyli všechny špatné skutky, odehnali zlé duchy a prosili předky o jejich požehnání. Některé kmeny provádějí jako součást rituálu jednoduchý akt, a to zabití kozy oštěpem a následné tažení mrtvého zvířete po okolí, aby se kmen zbavil *cen* (zlý duch). *Moyo Kum* je rituál etnika Acholi, ale jeho praktikování bylo zaznamenáno také v Angole, Mozambiku či Sierra Leone.⁴⁶ (JRP 2006: 6)

Moyo Piny (čištění oblasti) je ceremonie, která v kontextu konfliktu zahrnuje obětování kozy, aby tak došlo k usmíření předků a vyčištění oblasti od zlých duchů, o kterých se věří, že zůstávají v oblastech, kde došlo k válečným masakrům (masovým vraždám apod.). Obvykle poté, co je tento obřad vykonán a oblast je vyčištěna od zlých duchů, se lidé bez obav vracejí do těchto míst. (Tamtéž)

Gomo tong (ohýbání kopí) je slib mezi dvěma stranami o ukončení nepřátelství. Tento rituál je považován za velice posvátný akt, ve kterém dochází k vyvolávání duchů předků a poté co je dokončen, by již nikdy nemělo dojít k žádnému krveprolití. (JRP 2006: 7) Sverker Finnström popisuje *gomo tong* jako „rituál vnitro-etnického usmíření“, který nezahrnuje ekonomické kompenzace (Finnström 2003: 291, 298). Na začátku obřadu strany učiní slib, že zabíjení už nebude pokračovat a poté oba kmeny ohnou kopí do tvaru „U“ a vymění si jej, což signalizuje, že násilí se již nevrátí (Rose 2008: 363). Vykonávání tohoto obřadu je velmi vzácné. Naposledy byl *gomo tong* užit v roce 1985 ve snaze usmířit na jedné straně Acholi, kteří byli vražděni Aminovým režimem a na druhé straně lidmi ze Západního Nilu (odkud tento diktátor pocházel), kteří se po Aminově smrti stali terčem útoků. Je zajímavé, že lidé ze Západního Nilu, kteří se později připojili k Museveniho armádě, odmítli bojovat s LRA, protože citovali právě rituál *gomo tong* z roku 1985, který je navěky svazující. (Latigo 2008: 106–107; Hovil, Quinn 2005: 25).

K dalším rituálům praktikovanými sousedními komunitami, založenými na podobných principech odpovědnosti a usmíření, patří například *kayo cuk* (kousání uhlí). Tento obřad

⁴⁶ Podrobnější informace nejen o tomto, ale i dalších čistících obřadech, lze nalézt v textu od Alcindy Honwana *Children of War: Understanding War and War Cleansing in Mozambique and Angola*.

prováděl zejména kmen Lango, který měl sloužit k usmíření, poté co už byla uznána plná zodpovědnost mezi oběma kmeny. Etnikum Madi pak provádí rituál *Tonu ci koka*, který je založený na stejném principu jako *kayo cuk*. Stejný obřad prováděný kmenem Itesto se nazývá *ailuc*.

Někteří odborníci však argumentují, že aplikace těchto tradičních mechanismů sebou nese také určité problémy. Použití těchto obřadů na zločiny spáchané LRA, je diskutabilní a to hned z několika důvodů. 1) Z průzkumu provedeného napříč kmeny na severu Ugandy, Allen a jeho tým došli k závěru, že mezi lidmi z etnika Acholi chybí rozšířená znalost o obřadu *mato oput*. Zdá se také, že poměrně málo starších provedlo tento obřad. (Allen 2005: 86) Zdokumentovaných obřadů *mato oput* je jen velmi málo a ty, které byly zaznamenané ukazují, že existují velké variace těchto praktik v Acholilandu. 2) Pro mladší generaci je těžké pochopit nejen tento, ale i ostatní rituály, z toho důvodu, že je starší dlouhou dobu nevykonávaly. Protože byla také většina těchto obřadů prováděná v IDP táborech tak ti, kteří žili mimo tyto tábory, neměli možnost se s nimi setkat. 3) Jak už bylo řečeno, konfliktem LRA však nebylo ovlivněno pouze etnikum Acholi, ale i další kmeny například i z Jižního Súdánu. Tyto etnika neznají tradiční postupy lidu Acholi, a proto mohly zpochybňovat jejich relevanci. 4) Další problém souvisí s nadhodnocením schopnosti lidu Acholi odpouštět. Účinnost těchto obřadů a schopnost Acholi odpouštět, byly zejména v době, kdy zasáhl ICC, humanitárními organizacemi a tradičními vůdci, velmi nadhodnoceny. Fakt, že mnoho rebelů v LRA byly děti, posílil podporu odpuštění. Jak však vyplývá z průzkumů provedených HRC a ICTJ, postoje ohledně amnestie, odpuštění a trestní justice nebyly jednotné. Samotná existence těchto obřadů totiž nemusí nutně znamenat, že názory lidu Acholi ohledně odpuštění jsou shodné. V posledních letech začal být názor ohledně této „zvláštní schopnosti odpouštět“ mnoha akademiky, aktivisty za lidská práva a NGOs zpochybňován. (Rose 2008: 366) 5) Vystává zde otázka, jestli může být obřad *mato oput* aplikován za těchto okolností. Podle Rosové nemůže být *mato oput* vykonáván s ohledem na rozsah a povahu zločinů, kterých se dopustila LRA., „*Mato oput bylo tradičně aplikované pouze na méně závažné trestné případy zabití, nikoliv na svévolné zabíjení, znásilňování, mrzačení nebo zabíjení rukojmích a nepřátel během války.*“ (Rose 2008: 368) 6) Jak už bylo zmíněno výše, na základě znalostí a zvyků starších Acholi, by mělo být *mato oput* praktikováno pouze v jednotlivých případech. Podle Allena dokonce i ti, kteří podporují vykonávání tohoto obřadu by měli uznat, že se tento *mato oput* používá pro individuální případy, nikoliv kolektivní řešení (Allen 2005: 86). 7) Rebelové si jen těžko dokáží uvědomit, koho všeho

zabili a v jakých oblastech, protože se skupiny LRA pohybovaly ve třech oblastech Ugandy a také v Jižním Súdánu. 8) Posledním problémem může být zaplacení kompenzace rodině oběti. Mnoho rebelů, kteří se vrátili od LRA, bylo poté po nějakou dobu bez práce, s čímž souvisel nedostatek zdrojů a peněz. Pro mnohé z nich, by bylo tedy velice obtížné zaplatit v rámci této ceremonie kompenzaci rodině oběti. (Rose 2008: 366)

Tyto problémy naznačují, že by tradiční náčelníci měli více vzdělávat populaci Acholi ohledně těchto obřadů a také tyto rituály přizpůsobit současným podmínkám. Je také patrné, že tradiční mechanismy spravedlnost a usmíření jsou stále pro etnikum Acholi velmi důležité, avšak v tomto konkrétním případě, nejsou pouze tyto obřady dostačující, proto je zapotřebí dalších mechanismů. Na základě průzkumů provedených mezi oběťmi v listopadu 2004 a březnu 2005 dospěl Allen k závěru, že etnikum Acholi nemá nic takového jako unikátní systém spravedlnosti.,,*Lidé v severní Ugandě vyžadují stejné druhy běžných soudních mechanismů, jako všichni ostatní žijící v moderních státech. Mnoho z našich informátorů dychtí po přijetí mezinárodních principů lidských práv – pro všechny jejich rozpory a nedostatky. Nenašli jsme žádné všeobecné nadšení pro rituály mato oput.*“ (Allen 2005: 85–86)

6. Období od zahájení mírových rozhovorů až do současnosti

Po vydání zatykačů se LRA přemístila z Jižního Súdánu a Ugandy do Národního parku Garamba v DRC. Tento přesun byl způsoben dvěma událostmi. Za prvé, při Operaci Železná pěst bylo zničeno mnoho základů LRA v Jižním Súdánu, a ta se nyní ocitla pod velkým tlakem. 2) Došlo k podpisu *Comprehensive Peace Agreement* mezi centrální súdánskou vládou a SPLA v lednu 2005 a tedy k oficiálnímu ukončení tamní občanské války. Moc byla v Jižním Súdánu předána SPLA a byla posílena jihosúdánská autonomie. S ukončením této občanské války ztratil Kony a jeho přívrženci tamní zázemí. Zejména druhá událost přiměla Konyho opustit území Súdánu. Podle Apuuliho, bylo zapojení LRA do mírových rozhovorů způsobeno a) zatykači vydanými ICC, b) dvěma zmíněnými událostmi. (Apuuli 2008: 802) Když poté začaly mírové rozhovory v Jubě, nikdo ještě netušil, jak obtížné bude LRA přesvědčit o podpisu *Final Peace Agreement*.

Problémy s porušováním první smlouvy *Agreement of Cessation of Hostilities* a jasný signál soudu, že nestáhne zatykače na LRA, vedly k téměř ročnímu zmrazení mírového procesu. V tomto období LRA požadovala změnu místa konání a mediátora, neboť ztratila víru v súdánskou nestrannost. Po několika měsících nejistoty došlo na jaře 2007 k znovu zahájení rozhovorů. Stalo se tak poté, co se vyslanci UN a bývalému prezidentu Mozambique Joaqimu Chissanovi, podařilo navázat kontakt s vedením LRA. (Latigo 2008: 99) Od dubna 2007 pak pokračovaly formální rozhovory v Jubě se zástupci Keni, Mozambique, Tanzánie, DRC a Jižní Afriky, kteří zde působili jako pozorovatelé. O měsíc později bylo dosaženo dohody o komplexním řešení konfliktu (*Agreement on Comprehensive Solutions*)⁴⁷. 29. června byla podepsána dohoda o odpovědnosti a usmíření (*Agreement on Accountability and Reconciliation*)⁴⁸. Tato smlouva byla třetím bodem původní agendy a obě strany se v ní zavázaly, že budou podporovat jak formální tak neformální mechanismy k zajištění spravedlnosti.

Na podzim roku 2007 došlo, podle dostupných informací na základě Konyho příkazu, k zabití Ottiho (LRA Crisis Tracker 2007). V březnu 2007 Otti nesouhlasil s návrhem

⁴⁷ Celé znění smlouvy je dostupné online na: http://www.beyondjuba.org/BJP1/peace_agreements/Agreement_on_comprehensive_solutions.pdf

⁴⁸ Celé znění smlouvy je dostupné online na: http://www.beyondjuba.org/BJP1/peace_agreements/Agreement_on_Accountability_And_Reconciliation.pdf

Konyho, přesunout jednotky LRA do CAR. Kony nakonec souhlasil s tím, že LRA zůstane prozatím v DRC (včetně jednotek vedených Dominicem Ongwenem a Thomasem Kwoyelem) a Otti bude nadále pokračovat v mírových jednáních. Podle Cakaje byly právě tyto neshody ohledně mírového procesu příčinou rozkazu k zabití Ottiho. (Cakaj 2010: 21) Poté, co došlo ke změně vyjednávače LRA v únoru 2008, byly úspěšně dojednány dva poslední body: Dohoda o trvalém příměří (*Agreement on a Permanent Ceasefire*)⁴⁹ a Dohoda o odzbrojení, demobilizaci a reintegraci (*Agreement on Disarmament, Demobilisation and Reintegration*)⁵⁰. S podpisem těchto dvou smluv, byl dohodnut i dodatek (*Annexure to the Agreement on Accountability and Reconciliation*)⁵¹, který stanoví, že zločiny LRA budou souzeny Nejvyšším soudem v Ugandě, nikoliv ICC.

V březnu 2008 mělo dojít k podpisu konečné smlouvy. Na začátku března přijela delegace LRA do Haagu lobbovat za stažení zatykačů. Poté, co byly přijaty výše zmíněné smlouvy se LRA domnívala, že přesvědčí soud o zrušení zatykačů s tím, že když bylo úspěšně dosaženo těchto dohod, zatykače již nejsou zapotřebí. Avšak soud připomněl delegaci LRA, že dohody dosažené v rámci mírových rozhovorů v Jubě nemají žádnou právní sílu, protože se jedná pouze o politické dohody. ICC tedy nemusel a také nezrušil vydané zatykače. Kony následně odmítl podepsat konečnou mírovou smlouvu a ještě téhož roku se některé jednotky LRA přesunuly do CAR. (Apuuli 2008: 801, 812; IWPR 2008) Kony s jeho následovníky zůstal v DRC, rozhodl se restrukturalizovat LRA a následně došlo ke zvýšení jejich aktivit na tomto území (Enough Project 2008).

14. prosince 2008 začala Garamba offensive (ofenzíva Garamba) s krycím názvem Operation Lightning Thunder (Operace Bleskový hrom). V této operaci byla zapojena Uganda, DRC a Jižní Súdán. Jejím cílem bylo konečné zničení jednotek LRA a dopadnutí jejího nejvyššího vedení. LRA utrpěla velké ztráty na životech, avšak nejvyšším velitelům se podařilo uniknout. (New Vision 2009) Důsledkem této operace byla fragmentace LRA na menší jednotky, které se rozptýlily po celém území DRC, Jižního Súdánu a daleko na sever do CAR. Poprvé v historii LRA operovala v mnoha malých skupinách, které byly od sebe vzdálené tisíce kilometrů. (Cakaj 2010: 4)

⁴⁹ Celé znění smlouvy je dostupné online na: http://www.beyondjuba.org/BJP1/peace_agreements/Agreement%20on_a_Permanent_ceasefire_Between_The_GOU_and_LRA.pdf

⁵⁰ Celé znění smlouvy je dostupné online na: http://www.beyondjuba.org/BJP1/peace_agreements/Agreement_on_Disarmament_Demobilisation_and_Reintegration_btn_The_GOU_and_LRA.pdf

⁵¹ Celé znění smlouvy je dostupné online na: http://www.iccnw.org/documents/Annexure_to_agreement_on_Accountability_signed_today.pdf

V současné době podle dostupných zdrojů na území Ugandy neoperují žádné skupiny LRA a od roku 2006, je v této oblasti relativní klid. Rebelové stále zůstávají na území DRC, Jižního Súdánu a CAR, kde udržují pocit strachu občasnými útoky na civilisty (Reliefweb 2013).

Kony má stále silný osobní vliv na své nejbližší následovníky. Avšak po poslední operaci Garamba, kdy představil novou strategii rozdělení jednotek do menších skupin působících nezávisle na sobě, nad nimi ztratil přímou kontrolu. Neznamená to však, že ztratil oddanost svých vojáků, avšak podle Cakaje je to strach spíše než ideologie, který dnes drží bojovníky v LRA. (Cakaj 2010: 4–5)

7. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjištění možných příčin ozbrojeného konfliktu na severu Ugandy a analýza mechanismů, které měly následně vést k jeho ukončení. Ozbrojené složky LRA terorizovaly sever Ugandy od roku 1986, kdy se ujal moci prezident Museveni. Už od počátku jeho vláda čelila různým ozbrojeným povstáním, z nichž nejvíce devastující a nejdéle trvající je právě to vedené Josephem Konyem a jeho hnutím. Počáteční rebelie LRA se postupem času změnila na válku s vládou, přičemž největší dopad měla na obyvatele severní Ugandy, zejména pak na etnikum Acholi. Důsledkem této války bylo nucené vysídlení až 90 % tamní populace do tzv. IDP táborů, ve kterých denně umíraly desítky lidí vlivem špatných životních podmínek a nedostatečně řešené bezpečnostní situace. V reakci na časté útoky LRA a vysokou úmrtnost způsobenou šířením chorob, začaly mezinárodní humanitární agentury a organizace podporující lidská práva vyvíjet tlak na ugandskou vládu, s cílem zlepšit životní podmínky obyvatel IDP táborů. S prohlášeními vydanými těmito organizacemi se rozšířilo povědomí o téměř zapomenutém státě v Africe, který byl dějištěm jednoho z nejkrvavějších konfliktů v novodobé historii. V souvislosti s čím dál větším přísunem informací o dění v Ugandě, se začala nejenom média, ale také akademici, zabývat příčinami války a tím, proč již dávno nebyla ukončena. Většina médií, ale jak se ukázalo i někteří akademici, popisovali LRA jako bizarní hnutí či fanatický kult, jehož jediným cílem je nastolení vlády Desatera v Ugandě. Podobná tvrzení mohou vyvolat dojem, že vznik hnutí jako je LRA, je náhodným jevem. Těmito výroky většina autorů odsunuje do pozadí hlavní motivy a příčiny konfliktu.

Možnými příčinami konfliktu se tato práce zabývala v první kapitole. Jak se ukázalo, vznik LRA nebyl ničím náhlým a nepředvídatelným, naopak. Problémy, které země má, mají kořeny již v koloniálním období. VB, pod jejíž správou se Uganda nacházela, využívala sociální a politické divize jako nástroj kontroly místní populace. Navzdory vytvoření protektorátu na území celé Ugandy, soustředili kolonialisté své zdroje a finance primárně na jihu, který se jim z pohledu administrativy a hospodářského rozvoje jevil vhodnější. Sever naproti tomu vnímali jako nebezpečný a jeho obyvatele vnímali jako nepřátele. Jak se ukázalo, politického života se účastnili taktéž pouze jižzané. Region se tak velmi brzy stal bohatým, zatímco sever zůstal nerozvinutou zónou, která sloužila jako pohodlný zdroj pracovníků a vojenských rekrutů.

Následný rozvoj Ugandy po dosažení nezávislosti tyto divize prohloubil. Přetrvávající napětí a nestabilita na severu, v kombinaci s kolapsem práva a pořádku, pomáhají vysvětlit vzestup duchovních médií, která mohla lidem interpretovat stávající události. Jednou z nich byla Lakwena a později také Kony. Lze tedy říci, že faktorů, které vedly ke zrodu LRA a zároveň příčin konfliktu, je hned několik:

- 1) vznik neopodstatněného mýtu o bojovnosti a nepřátelství kmene Acholi
- 2) sociální a politické divize, kdy chudí severané primárně sloužili v armádě, zatímco Ugandané z bohatého jihu se mohli aktivně účastnit politického života
- 3) náboženské rozdělení - kdy anglikánům bylo umožněno účastnit se politického života, zatímco katolíkům bylo toto právo upíráno

Konflikt za dobu svého trvání prošel různými fázemi a transformacemi. Jak se ukázalo, každá z těchto fází měla dopad na jeho průběh. Výrazný vliv na Josepha Konyho mělo nepochybně duchovní hnutí HSMF vedené Alicí Aumou Lakwenou. Strategie LRA a úsilí vlády vypořádat se s rebely, se měnily v závislosti na vývoji konfliktu. Po neúspěšné vojenské operaci Sever a následných mírových rozhovorech, se Museveniho vláda, pod tlakem tradičních a kulturních vůdců, rozhodla přijmout Zákon o amnestii. Lze říci, že amnestie se setkala s pozitivní odezvou a to jak ze strany komunit, tak ze strany asi 26 000 amnestovaných rebelů, z nichž bylo více 90 % unesených proti své vůli. Intervence ICC, který zasáhl v době, kdy amnestie vykazovala výsledky, vyvolala na severu Ugandu rozporuplné reakce. Zde je souvislost s další výzkumnou otázkou: *Jak je vnímáno působení ICC v Ugandě? Přispěla intervence ICC k ukončení konfliktu, nebo byla spíše jeho překážkou?*

Po zahájení předběžného vyšetřování, byly vyjádřeny obavy o důsledcích tohoto kroku, a to především místními humanitárními organizacemi a tradičními vůdci. Jak se však ukázalo, některé z těchto obav se nepotvrdily. Po vydání zatykačů začalo vedení LRA ze strachu z trestu poprvé vážně vyjednávat o míru. V roce 2006 byly zahájeny mírové rozhovory v Jubě mezi ugandskou vládou a rebely. Velitelé LRA trvali během mírových jednání na jednom požadavku – stažení zatykačů. Zástupci LRA začali objíždět postižené oblasti a šířit dezinformace o soudu. Někteří lidé tak nabyli dojmu, že soud mírový proces ohrožuje a že by měly být zatykače zrušeny, aby mohla jednání i nadále pokračovat. Dlouholetý konflikt trval už příliš dlouho, a proto dávali někteří přednost míru před spravedlností. Jak se však ukázalo,

ne všichni chtěli zrušení zatykačů ze strachu, že pokud by k němu došlo, mohla by se situace znovu opakovat. Organizace jako například HRW či SCiU ve svých prohlášeních vyjadřovaly názor, že lidé na severu Ugandy významně podporují tradiční mechanismy spravedlnosti, spíše než spravedlnost trestní. V souvislosti s tradičními postupy uplatňovanými na severu Ugandy, lze odpovědět na výzkumnou otázku: *Jak pohlíží etnika zasažená konfliktem na praktikování tradičních obřadů, zejména pak na nejdůležitější obřad smíření – mato oput? Jsou vnímány jako užitečné v procesu usmíření, nebo je na ně nahlíženo spíše jako na přežitky?*

Ve čtvrté kapitole se práce zabývala tradičními způsoby řešení konfliktu obyvatel severní Ugandy, zejména pak etnika Acholi. Jak se však ukázalo, s jejich aplikací mohou souviset různé problémy. Přičemž asi největší z nich je neschopnost viníka zaplatit kompenzace v důsledku dlouholetého konfliktu a špatných životních a pracovních podmínek. Problémem je také identifikace oběti. Někteří odborníci dále argumentují tím, že by tyto tradiční obřady neměly být s ohledem na rozsah a povahu zločinů v tomto případě praktikovány. Jak by se lidé chtěli vypořádat s LRA, zjišťovali v roce 2005 pracovníci center HRC a ICTJ. Průzkumy ukázaly, že většina obyvatel severní Ugandy chtěla spíše trest pro LRA, než odpuštění či tradiční obřady vykonávané tradičními vůdci. Přestože tyto obřady mnoho obětí považovalo za užitečné, nevnímali je jako dostačující k vyřešení konfliktu. Naopak drtivá většina těch, kteří věděli o soudu, se domnívala, že ICC může přispět k míru či spravedlnosti. Výsledky terénních průzkumů provedených Timem Allen a jeho týmem mezi lety 2004 a 2005 jsou podobné těm, ke kterým dospěla i centra HRC a ICTJ. S těmito poznatky souvisí poslední výzkumná otázka: *Který z mechanismů použitých k ukončení konfliktu a dosažení spravedlnosti byl na konkrétní případ Ugandy nejvhodnější?*

Jak je patrné z této analýzy, mechanismů použitých za účelem vyřešení konfliktu bylo hned několik. Amnestie byla považována za první významnou snahu vlády ukončit válku na severu Ugandy. Když však Museveni změnil Zákon o amnestii tak, aby se nevztahoval na velitele LRA, bylo jasné, že amnestie bude užitečným, ale nikoliv finálním řešením.

Jak se ukázalo, tradiční rituály jsou, zejména pro kmen Acholi, stále důležitou součástí duchovního života. Jak je však patrné z průzkumů, válka byla příliš dlouhá na to, aby mohla být vyřešena pouze usmiřovacími obřady. Tyto rituály prováděné tradičními vůdci jsou lidmi Acholi považované za užitečné v procesu usmíření, avšak nejsou dostačující.

Zdá se tedy, že intervenci ICC lze považovat za nejvhodnější řešení, které bylo použito k ukončení tohoto dlouholetého konfliktu. Až vydání zatykačů přimělo velitele LRA poprvé vážně vyjednávat o ukončení bojů a diskuze o míru a spravedlnosti se tak výrazně zintenzivnily a přispěly významným způsobem k ukončení války. Přestože Kony a další velitelé nebyli dodnes dopadeni, ale vydání zatykačů je donutilo uvědomit si, že mohou být za své zločiny potrestáni.

Od roku 2006 je na území severní Ugandy relativní klid a zlepšila se také bezpečnostní situace. Počty rebelů se výrazně snížily zejména po poslední vojenské operaci Garamba. V současnosti působí nezávisle na sobě malé skupiny LRA na území Jižního Súdánu, DRC a CAR.

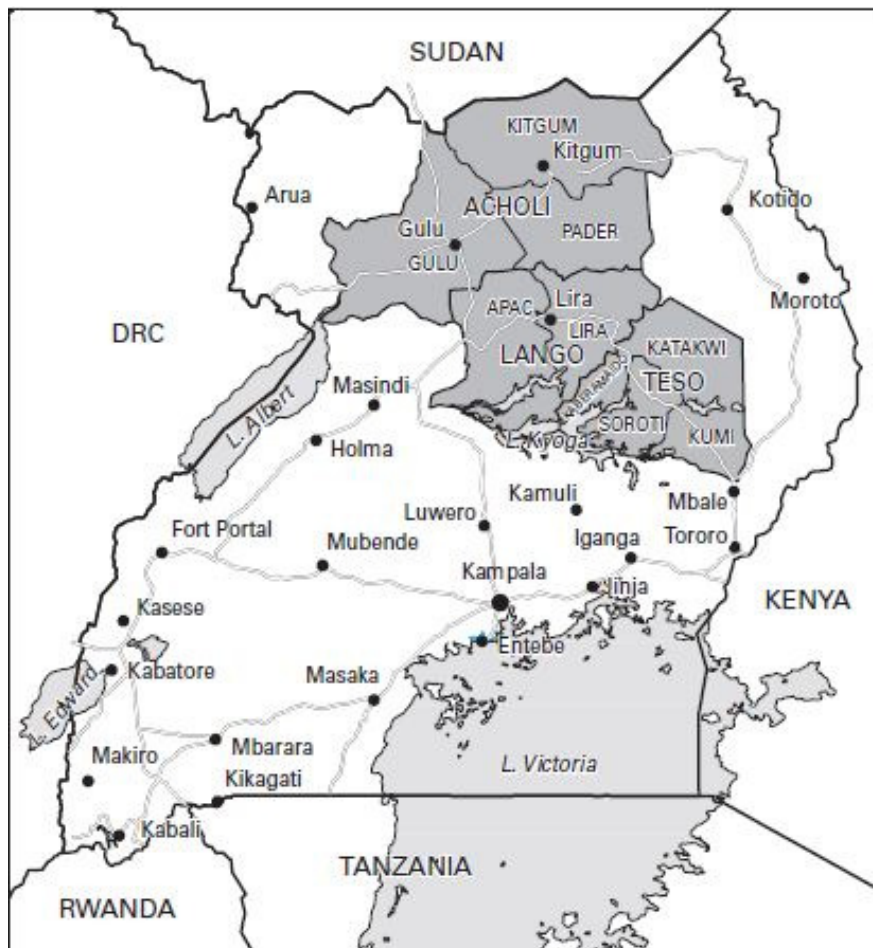
8. Zkratky

AI	Amnesty International	mezinárodní hnutí podporující lidská práva
CAR	Central African Republic	Středoafriická republika
CR	Conciliation Resources	organizace, která pomáhá obětem v ozbrojených konfliktech
DRC	Democratic Republic of the Congo	Demokratická republika Kongo
EP	Enough Project	hnutí podporující lidská práva na území Afriky
FRONASA	Front for National Salvation	Museveniho ozbrojené hnutí, které bojovalo proti režimu Amina
HSM	Holy Spirit Movement II	náboženské odbojové hnutí, které založil Sevarino Lukoya
HSMF	Holy Spirit Mobile Force	náboženské odbojové hnutí, které založila Alice Auma Lakwena
HRW	Human Rights Watch	mezinárodní organizace podporující lidská práva
ICC	International Criminal Court	Mezinárodní trestní soud
IDP	Internally displaced person	vnitřně vysídlená osoba
IWPR	Institute for War & Peace Reporting	instituce, která pomáhá obětem v ozbrojených konfliktech
JRP	Justice and Reconciliation Project	ugandská nevládní organizace podporující lidská práva
LRA	Lord's Resistance Army	Armáda božího odporu
NRA	National Resistance Army	Museveniho ozbrojené hnutí
NRM	National Resistance Movement	Museveniho politická strana

RLP	Refugee Law Project	projekt právnické fakulty Makererské univerzity v Ugandě
SCiU	Save the Children in Uganda	ugandská nevládní organizace, která pomáhá dětem
SPLA	Sudan People's Liberation Army	jihosúdánské ozbrojené hnutí (nyní: armáda Jižního Súdánu)
UCDA	Uganda Christian Democratic Army	původní název LRA
UNLA	Uganda National Liberation Army	ozbrojené hnutí, které bojovalo proti režimu Amina
UPDA	Uganda People's Democratic Army	ozbrojené hnutí, které bojovalo proti NRA
UPDF	Uganda People's Defence Force	oficiální ugandská armáda, její původní název byl NRA
WFP	World Food Programme	Světový potravinový program
WHO	World Health Organization	Světová zdravotnická organizace

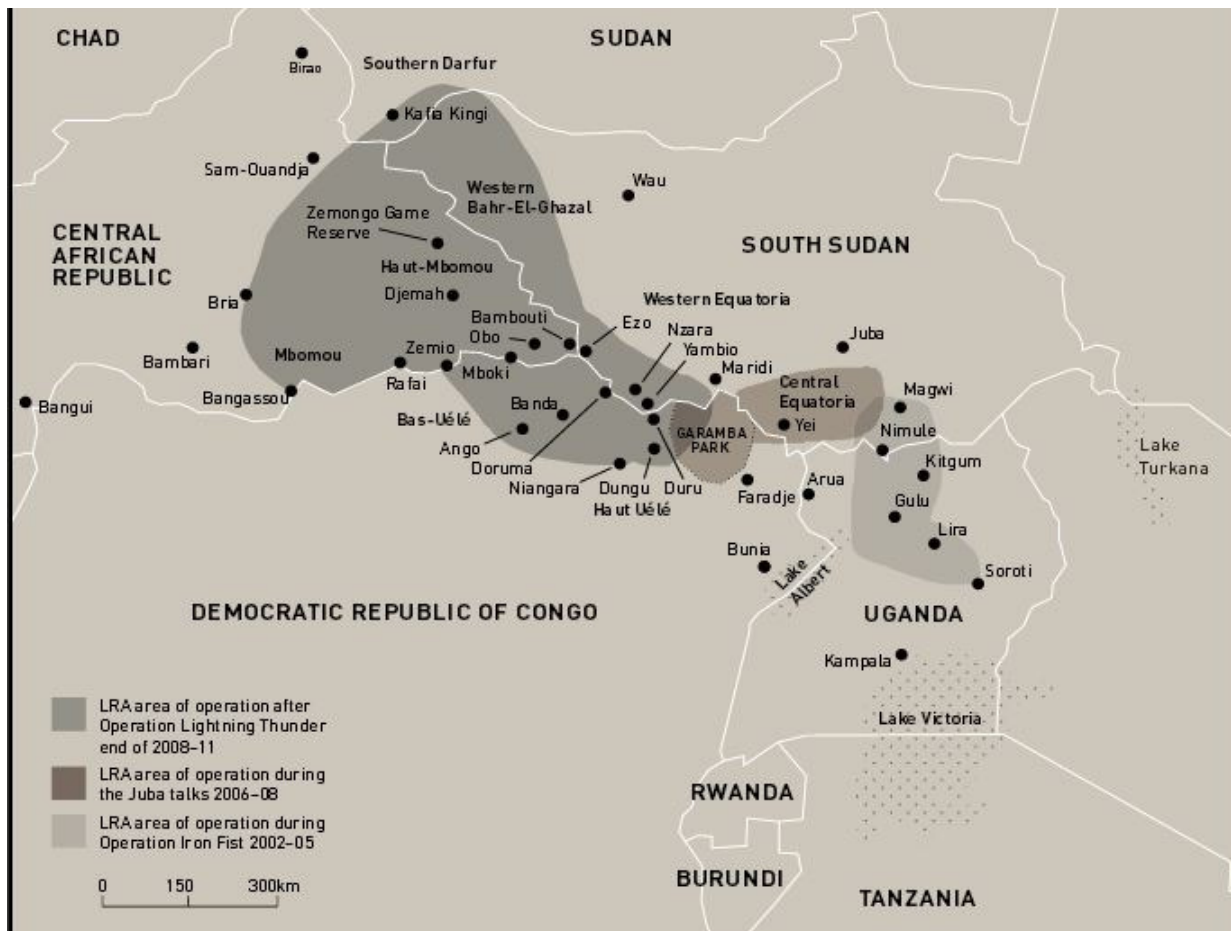
9. Mapy

Mapa č. 1: Oblast severní Ugandy zasažená konfliktem

Zdroj: Allen 2006

Mapa č. 2: Území, kde operovala LRA během vojenských operací

Zdroj: Conciliation Resources 2012

10. Fotografie

Obr.č. 1: Průkaz o amnestii

Zdroj: Allen 2006: 75

Obr.č. 2: Rituál mato oput prováděný v IPD táboře Pabbo v srpnu 2005.

Zdroj: Allen 2006: 161

Obr.č. 3: Rituál mato oput, pití hořkého kořene

Zdroj: Allen 2006: 161

Obr.č. 4: Vlevo Joseph Kony a napravo Vincent Otti na mírových jednání v Jižním Súdánu 2006

Zdroj: Voice of America 2012

11. Zatykače

Zatykač č.1: Joseph Kony (Zdroj: ICC 2004)

Joseph Kony

Alleged Commander-in-Chief of the Lord's Resistance Army (LRA).

Prosecution application for a warrant of arrest 6 May 2005

Warrant of arrest issued by Pre-Trial Chamber

II:

Issued under seal on	8 July 2005
Unsealed on	13 October 2005

At large

Counts

Mr Kony is allegedly criminally responsible for thirty-three counts on the basis of his individual criminal responsibility (articles 25(3)(a) and 25(3)(b) of the Statute) including:

- Twelve counts of crimes against humanity (murder - article 7(1)(a); enslavement - article 7(1)(c); sexual enslavement - article 7(1)(g); rape - article 7(1)(g); inhumane acts of inflicting serious bodily injury and suffering - article 7(1)(k)); and,
- Twenty-one counts of war crimes (murder - article 8(2)(c)(i); cruel treatment of civilians - article 8(2)(c)(i); intentionally directing an attack against a civilian population - article 8(2)(e)(i); pillaging - article 8(2)(e)(v); inducing rape - article 8(2)(e)(vi); forced enlistment of children - 8(2)(e)(vii)).

Zatykač č. 2: Vincent Otti (Zdroj: ICC 2004)

Vincent Otti

Alleged Vice-Chairman and Second-in-Command of the Lord's Resistance Army (LRA).

Prosecution application for a warrant of arrest 6 May 2005

Warrant of arrest issued by Pre-Trial Chamber II:

Issued under seal on 8 July 2005
Unsealed on 13 October 2005

At large

Counts

Mr Otti is allegedly criminally responsible for thirty-two counts on the basis of his individual criminal responsibility (article 25(3)(b) of the Statute) including:

- Eleven counts of crimes against humanity (murder - article 7(1)(a); sexual enslavement - article 7(1)(g); inhumane acts of inflicting serious bodily injury and suffering - article 7(1)(k)); and,
- Twenty-one counts of war crimes (inducing rape - article 8(2)(e)(vi); intentionally directing an attack against a civilian population - article 8(2)(e)(i); forced enlistment of children - 8(2)(e)(vii); cruel treatment of civilians - article 8(2)(c)(i); pillaging - article 8(2)(e)(v); murder - article 8(2)(c)(i)).

Zatykač č. 3: Okot Odhiambo (Zdroj: ICC 2004)

Okot Odhiambo

Alleged Deputy Army Commander of the Lord's Resistance Army (LRA).
Alleged Brigade Commander of Trinkle and Stockree Brigades of the Lord's Resistance Army (LRA).

Prosecution application for a warrant of arrest 6 May 2005

Warrant of arrest issued by Pre-Trial Chamber II:

Issued under seal on 8 July 2005
Unsealed on 13 October 2005

At large

Counts

Mr Odhiambo is allegedly criminally responsible for ten counts on the basis of his individual criminal responsibility (article 25(3)(b) of the Statute) including:

- Two counts of crimes against humanity (murder - article 7(1)(a); enslavement - article 7(1)(c)); and,
- Eight counts of war crimes (murder - article 8(2)(c)(i) ; intentionally directing an attack against a civilian population - article 8(2)(e)(i); pillaging - article 8(2)(e)(v); forced enlisting of children - 8(2)(e)(vii)).

Zatykač č. 4: Dominic Ongwen (Zdroj: ICC 2004)

Dominic Ongwen

Alleged Brigade Commander of the Sinia Brigade of the Lord's Resistance Army (LRA).

Prosecution application for a warrant of arrest 6 May 2005

Warrant of arrest issued by Pre-Trial Chamber

II:

Issued under seal on 8 July 2005

Unsealed on 13 October 2005

At large

Counts

Mr Ongwen is allegedly criminally responsible for seven counts on the basis of his individual criminal responsibility (article 25(3)(b) of the Statute) including:

- Three counts of crimes against humanity (murder - article 7(1)(a); enslavement - article 7(1)(c); inhumane acts of inflicting serious bodily injury and suffering - article 7(1)(k)); and,
- Four counts of war crimes (murder - article 8(2)(c)(i)); cruel treatment of civilians - article 8(2)(c)(i); intentionally directing an attack against a civilian population - article 8(2)(e)(i); pillaging - article 8(2)(e)(v)).

Zatykač č. 5: Raska Lukwiya (Zdroj: ICC 2004)

Raska Lukwiya

Alleged Deputy Army Commander of the Lord's Resistance Army (LRA).

Prosecution application for a warrant of arrest 6 May 2005

Warrant of arrest issued by Pre-Trial Chamber

II:

Issued under seal on 8 July 2005

Unsealed on 13 October 2005

Deceased 12 August 2006

According to the decision of Pre-Trial Chamber II, N° : [ICC-02/04-01/05-248](#) of 11 July 2007, to terminate the proceedings against Raska Lukwiya, the warrant of arrest is rendered without effect therefore the name of Raska Lukwiya has been removed from the case.

12. Korespondence č.1

Hello Aneta,

Good to hear from you.

Do you have any information about IDP (internally displaced person) camps today? Do they still operate? If yes, how many people live there? All IDP camps are officially closed. Some elderly people still live in them because they are too weak to clear their land and rebuild their homes so they are still in the old camps. HelpAge has a recent report on this. They are likely no more than a few 1,000. Most everyone else has returned either to their original lands (since they are agro-pastoralists) or into towns to try and make a living there. The most problems now are around land disputes.

Could you tell me about the current situation in Northern Uganda? How many LRA groups still operate there? there are NO LRA groups operating in Uganda now. They primarily operate out of CAR, DRC and parts of Sudan and South Sudan. You can do google searches for latest updates on them

There are a number of reports out on the country situation of northern Uganda, we are just about to post on on the SLRC website – wait for about 1 month and we will have that up it's a representative study of all of Acholi and Lango subregions on how people are faring, which is actually very poorly.

Best,

Dyan

From: Aneta Gottwaldova [mailto:anetagottwaldova@centrum.cz]
Sent: Saturday, January 04, 2014 5:50 AM
To: Mazurana, Dyan
Subject: Questions concerning current situation in Northern Uganda

13. Seznam pramenů a literatury

13.1 Literatura

Allen, Tim. 2006. *Trial Justice, the International Criminal Court and the Lord's Resistance Army*. London. Zed Books.

Allen, Tim. *Life Beyond the Bubbles: Cognitive Dissonance and Humanitarian Impunity in Northern Uganda*. (Zatím nepublikovaná kniha).

Apuuli, Kasaija Phillip. 2008. „The ICC's Possible Deferral of the LRA case to Uganda.“ *Journal of International Criminal Justice* 6 (4): 801–813.

Barber, James. 1968. *Imperial Frontiers*. Nairobi: East African Publishing House.

Branch, Adam. 2004. „International Justice.“ *Dissent Magazine* 51 (3): 22–26.

Branch, Adam. 2007. „Uganda's Civil War and the Politics of ICC Intervention.“ *Ethics and International Affairs* 21 (2): 179–198.

Dolan, Chris. 2011. *Social Torture: The Case of Northern Uganda, 1986-2006*. Oxford: Berghahn Books (nové vydání).

Doom, Ruddy, Koen, Vlassenroot. 1999. „Kony's Message: A New Koine? The Lord's Resistance Army in Northern Uganda.“ *African Affairs* 98 (390): 5–36.

Ehrenreich, Rosa. 1998. „The Stories We Must Tell: Ugandan Children and the Atrocities of the Lord's Resistance Army.“ *Africa Today* 45 (1): 79–102.

Finnström, Sverker. 2003. *Living with Bad Surroundings: War and Existential Uncertainty in Acholiland, Northern Uganda*. Uppsala: Uppsala University.

Green, Matthew. 2008. *The Wizard of the Nile: The Hunt for Africa's Most Wanted*. London: Portobello Books.

Kustenbauder, Matthew. 2010. „Northern Uganda: Protracted Conflict and Structures of Violence.“ Pp. 451–482 in Toyin, Falola, Raphael, Chijioke Njoku (eds). *War and Peace in Africa*. Durham: Carolina Academic Press.

Latigo, James Ojera. 2008. „Northern Uganda: Traditional-Based practices in the Acholi Region.“ Pp. 85–121 in Luc, Huyse, Mark Salter (eds). *Traditional Justice and Reconciliation after Violent Conflict*. Laholm: Trydells Tryckeri AB.

Mazrui, Ali Al'amin. 1975. *Soldiers and Kinsmen in Uganda: The Making of a Military Ethnocracy*. London: Sage Publications.

Quinn, Joanna. 2005. „What of Reconciliation? Traditional Mechanisms of Acknowledgement in Uganda“ Příspěvek přednesený na konferenci *Reconciliation*. Londýn. 15. 5. 2005.

Reid, Richard. 2011. *Dějiny moderní Afriky*. Praha: Grada Publishing a.s.

Robertson, George. 2006. *Crimes against Humanity: The Struggle for Global Justice*. London: Penguin (nové vydání).

Rose, Cecily. 2008. „Looking Beyond Amnesty and Traditional Justice and Reconciliation Mechanisms in Northern Uganda: A Proposal for Truth-Telling and Reparations.“ *Boston College Third World Law Journal* 28 (2): 345–400.

Ssenyonjo, Manisuli. 2005. „Accountability of Non-State Actors in Uganda for War Crimes and Human Rights Violations: Between Amnesty and the International Criminal Court.“ *Journal of Conflict & Security Law* 10 (3): 405–434.

13.2 Prameny

„UPDF Looting Sparked War in North - Col Mande“ *Monitor.ug*, (online). Dostupné z: <http://www.monitor.co.ug/News/National/UPDF-looting-sparked-war-in-north---Col-Mande-/688334/2009900/-/e7htxz/-/index.html> (27. 4. 2014)

„Q&A on Joseph Kony and the Lord's Resistance Army“ *Human Rights Watch*, (online). Dostupné z: <http://www.hrw.org/news/2012/03/21/qa-joseph-kony-and-lords-resistance-army> (27. 4. 2014)

„Museveni Was Cheerleader of ICC; What Went Wrong?“ *Monitor.ug*, (online). Dostupné z: <http://www.monitor.co.ug/OpEd/Commentary/Museveni-was-cheerleader-of-ICC--what-went-wrong-/-/689364/2041572/-/j9y241z/-/index.html> (27. 4. 2014)

„Uganda Backs Multi-party Return“ *BBC.uk*, (online). Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/4726419.stm> (27. 4. 2014)

„Uganda Rebel Leader Breaks Silence“ *BBC.uk*, (online). Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/newsnight/5124762.stm> (27. 4. 2014)

„A Genocide in Northern Uganda? – The ‘Protected Camps’ Policy of 1999 to 2006“ *Justice in Conflict*, (online). Dostupné z: <http://justiceinconflict.org/2012/04/09/a-genocide-in-northern-uganda-the-protected-camps-policy-of-1999-to-2006/> (27. 4. 2014)

„In-depth: Youth in Crisis: Coming of Age in the 21st Century“ *Irin News.org*, (online). Dostupné z: <http://www.irinnews.org/indepthmain.aspx?InDepthID=28&ReportID=70040> (27. 4. 2014)

„UGANDA: Feature - Hopes for Peace in North and an end to Suffering“ *Irin News.org*, (online). Dostupné z: <http://www.irinnews.org/report/42034/uganda-feature-hopes-for-peace-in-north-and-an-end-to-suffering> (27. 4. 2014)

„LRA / Government Negotiations 1993-94“ *Conciliation Resources*, (online). Dostupné z: <http://www.c-r.org/accord-article/lra-government-negotiations-1993-94-2002> (27. 4. 2014)

„Prosecutor of the International Criminal Court Opens an Investigation into Northern Uganda“ *International Criminal Court*, (online). Dostupné z: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/situations%20and%20cases/situations/situation%20icc%200204/press%20releases/Pages/prosecutor%20of%20the%20international%20criminal%20court%20opens%20an%20investigation%20into%20northern%20uganda.aspx (27. 4. 2014)

„The Prosecutor v. Joseph Kony, Vincent Otti, Okot Odhiambo and Dominic Ongwen“ *International Criminal Court*, (online). Dostupné z: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/situations%20and%20cases/situations/situation%20icc%200204/Pages/situation%20index.aspx (27. 4. 2014)

E-mailová korespondence s Dr. Dyan Mazurana (online), 4. 1. 2014, přílohy: korespondence č. 1.

„The Reckoning“ (video). Filmový festival dokumentárních filmů Jeden svět. (Dokument není online).

„Chief Mediator Dr. Riek Machar Confident that Juba Peace Talks Can Restart Soon“ *The resolve*, (online). Dostupné z: <http://www.theresolve.org/2008/12/chief-mediator-dr-riek-machar-confident-that-juba-peace-talks-can-restart-soon/> (27. 4. 2014)

Cakaj, Ledio. 2010. „The Lord’s Resistance Army of Today“ *Enough Project*, (online: pdf). Dostupné z: http://www.enoughproject.org/files/lra_today.pdf (27. 4. 2014).

Hovil, Lucy, Joanna, Quinn. 2005. „Peace First, Justice Later: Traditional Justice in Northern Uganda“ *Refugee Law Project Working Paper no.17.*, (online: pdf). Dostupné z: http://www.refugeelawproject.org/files/working_papers/RLP.WP17.pdf (27. 4. 2014)

Allen, Tim. 2005. „War and Justice in Northern Uganda: An Assessment of the International Criminal Court’s Intervention“ *Crisis States Research Centre*, (online: pdf). Dostupné z: <http://r4d.dfid.gov.uk/PDF/Outputs/CrisisStates/AllenICCReport.pdf> (27. 4. 2014)

Mamdani, Mahmood. 1994. „Peace and Human Rights in the Great Lakes Region of Africa“ Report of the Second Annual Human Rights and Peace Centre Conference. Makerere: *Makerere University*.

Baines, Erin, Lino Owor, Ogora. 2007. „Remembering the Atiak Massacre April 20th 1995“ *Justice and Reconciliation Project*, (online: pdf). Dostupné z: <http://www.ligi.ubc.ca/sites/liu/files/Publications/JRP/JRP-FN4-2007.pdf> (27. 4. 2014)

„Announcement of Formal Investigations of the Lord’s Resistance Army by the Chief Prosecutor of the International Criminal Court and its Implications on the Search for Peaceful Solutions to the War in Northern Uganda“ Position Paper. *Refugee Law Project*, 2004 (online: pdf). Dostupné z: <http://76.12.144.233/archive/2004/RLP.ICC.investig.pdf> (27. 4. 2014)

„Paper on Some Policy Issues before the Office of the Prosecutor“ Policy Paper. *International Criminal Court*, 2003 (online: pdf). Dostupné z: http://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/1fa7c4c6-de5f-42b7-8b25-60aa962ed8b6/143594/030905_policy_paper.pdf (27. 4. 2014)

„Understanding of the International Criminal Court“ Information Booklet. *International Criminal Court*, 2002 (online: pdf). Dostupné z: <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/PIDS/publications/UICCEng.pdf> (27. 4. 2014)

Baines, Erin. 2006. „Accountability, Reconciliation and the Juba Peace Talks: Beyond the Impasse“ *Justice and Reconciliation Project*, (online: pdf). Dostupné z: http://www.ligi.ubc.ca/sites/liu/files/Publications/18Oct2006_AccountabilityAndReconciliation_JRP.pdf (27. 4. 2014)

„Forgotten Voices: A Populationa-Based Survey on Attitudes about Peace and Justice in Northern Uganda“ Research Report. *International Center for Transitional Justice and Human Rights Center*, 2005 (online: pdf). Dostupné z: <http://ictj.org/sites/default/files/ICTJ-HRC-Uganda-Voices-2005-English.pdf> (27. 4. 2014)

Hendrickson, Dylan, Kennedy, Tumutegereize. 2012. „Dealing with complexity in peace negotiations: Reflections on the Lord’s Resistance Army and the Juba talks“ *Conciliation Resources*, (online: pdf). Dostupné z: http://www.c-r.org/sites/c-r.org/files/Dealingwithcomplexity_201201.pdf (27. 4. 2014)

„Mezinárodní trestní soud“ *Organizace spojených národů*, (online). Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=832> (27. 4. 2014)

„Rome Statute of the International Criminal Court“ *International Criminal Court*, 1998 (online: pdf). Dostupné z: http://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/ea9aeff7-5752-4f84-be94-0a655eb30e16/0/rome_statute_english.pdf (27. 4. 2014)

„Uřezával lidem uši a končetiny. Teď tajemný africký rebel skládá zbraně“ *Ihned.cz*, (online). Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-23949670-rebel-kony-sklada-zbrane> (27. 4. 2014)

„Generál Idi Amin Dada: A Self Portrait“ Top Documentary Films, 1974 (video). Dostupné z: <http://topdocumentaryfilms.com/general-idi-amin-dada-self-portrait/> (27. 4. 2014)

„Základní informace o Ugandě“ *Nadace Mezinárodní potřeby*, (online). Dostupné z: <http://www.incz.info/04-03-04b.htm> (27. 4. 2014)

„Nebul a střílej aneb když v Africe válčí děti“ *Idnes.cz*, (online). Dostupné z: http://xman.idnes.cz/nebul-a-strilej-aneb-kdyz-v-africe-valci-deti-fz5-xman-styl.aspx?c=A090913_155451_xman-styl_fro (27. 4. 2014)

„Máme velkou rybu, chlubí se Uganda. Důstojník se ale spíš vzdal sám“ *Idnes.cz*, (online). Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/uganda-chytila-konyho-dustojnika-dqb-zahranicni.aspx?c=A120514_204021_zahranicni_ts (27. 4. 2014)

„Armáda Pánova odporu vraždila“ *Rádio Vaticana*, (online). Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=2973> (27. 4. 2014)

„Biskupové varují před Armádou pánova odporu, jež zbrojí proti Jižnímu Súdán“ *Christnet*, (online). Dostupné z: http://www.christnet.cz/zpravy/21213/biskupove_varuji_pred_armadou_panova_odporu_jez_broji_proti_jiznimu_sudanu.url (27. 4. 2014)

„Uganda: základní informace o teritoriu“ *Ministerstvo zahraničních věcí ČR*, (online). Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/uganda/ (27. 4. 2014)

„Profiles of the Parties to the Conflict“ *Conciliation Resources*, (online). Dostupné z: <http://www.c-r.org/accord-article/profiles-parties-conflict-2002> (27. 4. 2014)

„Implementing the 1999 Nairobi Agreement“ *Conciliation Resources*, (online). Dostupné z:

<http://www.c-r.org/accord-article/implementing-1999-nairobi-agreement-2002> (27. 4. 2014)

„General Elections 18 February 2011“ Final Report. *EU Election Observation Mission*, 2011 (online: pdf). Dostupné z: http://eeas.europa.eu/eueom/pdf/missions/eueom_uganda2011_final_report_en.pdf (27. 4. 2014)

„The Lord’s Resistance Army“ *US Department of State*, (online). Dostupné z: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/03/186734.htm> (27. 4. 2014)

„The Secret Genocide“ *Foreign Policy*, (online). Dostupné z: http://www.foreignpolicy.com/articles/2006/06/09/the_secret_genocide (27. 4. 2014)

„Amnesty Act“ *Uganda Legal Information Institute*, (online). Dostupné z: <http://www.ulii.org/ug/legislation/consolidated-act/294> (27. 4. 2014)

„No More Amnesty for Uganda's LRA“ *Institute for War & Peace Reporting*, (online). Dostupné z: <http://iwpr.net/report-news/no-more-amnesty-ugandas-lra> (27. 4. 2014)

„Ugandan Rebels to Appeal ICC Warrants“ *Institute for War & Peace Reporting*, (online). Dostupné z: <http://iwpr.net/report-news/ugandan-rebels-appeal-icc-warrants> (27. 4. 2014)

„President of Uganda Refers Situation Concerning Lord’s Resistance Army to International Criminal Court“ *United Nations*, (online). Dostupné z: <http://www.un.org/News/Press/docs/2004/afr821.doc.htm> (27. 4. 2014)

„Vincent Otti“ *LRA Crisis Tracker*, (online). Dostupné z: <http://www.lracrisistracker.com/command/vincent-otti> (27. 4. 2014)

„The LRA in Congo, CAR, and South Sudan“ *Enough Project*, (online). Dostupné z: <http://www.enoughproject.org/conflicts/lra/congo-car-south-sudan> (27. 4. 2014)

„Raska Lukwiya“ *The Hague Justice Portal*, (online). Dostupné z: <http://www.haguejusticeportal.net/index.php?id=8197> (27. 4. 2014)

“SCiU Statement on ICC Prosecution of LRA” *Save the Children in Uganda*, (online). Dostupné z: <http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC8QFjAA&>

[url=http%3A%2F%2Fwww.crin.org%2Fdocs%2Fresources%2Ftreaties%2Ffrcr.40%2FUGanda_CSUCS_report_update.doc&ei=pT47U9ySBsrS4QTU34CYDw&usg=AFQjCNEwxhiq24nbopENPZ-siPnKLE7yzw&sig2=EGIb_XUyVVXE4PDzISVB0Q&bvm=bv.63934634,d.bGE](http://www.crin.org/docs/resources/treaties/frcr.40/UGanda_CSUCS_report_update.doc&ei=pT47U9ySBsrS4QTU34CYDw&usg=AFQjCNEwxhiq24nbopENPZ-siPnKLE7yzw&sig2=EGIb_XUyVVXE4PDzISVB0Q&bvm=bv.63934634,d.bGE)
(27. 4. 2014)

„Ninety Days of War in Garamba Forest“ *New Vision*, (online). Dostupné z: <http://www.newvision.co.ug/D/8/21/674560> (27. 4. 2014)

„Government Can Withdraw ICC Case, Says Army“ *New Vision*, (online). Dostupné z: <http://www.newvision.co.ug/E/8/13/409913> (27. 4. 2014)

„We Can Save Kony - President Museveni“ *New Vision*, (online). Dostupné z: <http://www.newvision.co.ug/PA/8/12/616057> (27. 4. 2014)

„Court Rules out Kony imunity“ *New Vision*, (online). Dostupné z: <http://www.newvision.co.ug/D/8/12/429736> (27. 4. 2014)

„Uganda: First Steps to Investigate Crimes Must Be Part of Comprehensive Plan to End Impunity“ *Amnesty International*, (online). Dostupné z: <http://www.amnesty.org/fr/library/asset/AFR59/001/2004/fr/fa3a6b5f-d63b-11dd-ab95-a13b602c0642/afr590012004en.html> (27. 4. 2014)

“Uganda: Opening Speech Of LRA Delegation At Juba Talks” *New Vision*, (online). Dostupné z: <http://allafrica.com/stories/200607170686.html> (27. 4. 2014)

“LRA Regional Update: Central African Republic, DR Congo and South Sudan (July - September 2013)” *Relief Web*, (online). Dostupné z: <http://reliefweb.int/report/democratic-republic-congo/lra-regional-update-central-african-republic-dr-congo-and-south-1> (27. 4. 2014)

“Analyst Delves Inside the Mind of LRA” *Voice of America*, (online). Dostupné z: <http://www.voanews.com/content/analyst-delves-inside-the-mind-of-lra--149523735/370462.html> (27. 4. 2014)

“Agreement on Comprehensive Solutions” Agreement. *Government of Southern Sudan*, 2007 (online: pdf). Dostupné z: http://www.beyondjuba.org/BJP1/peace_agreements/Agreement_on_comprehensive_solutions.pdf (27. 4. 2014)

„Agreement on Cessation of Hostilities“ Agreement. *Government of Southern Sudan*, 2006 (online: pdf). Dostupné z: http://www.beyondjuba.org/BJP1/peace_agreements/Agreement_on_Cessation_Of_hostilities.pdf (27. 4. 2014)

„Agreement on Accountability and Reconciliation“ Agreement. *Government of Southern Sudan*, 2007 (online: pdf). Dostupné z: http://www.beyondjuba.org/BJP1/peace_agreements/Agreement_on_Accountability_And_Reconciliation.pdf (27. 4. 2014)

„Agreement on a Permanent Ceasefire“ Agreement. *Government of Southern Sudan*, 2008 (online: pdf). Dostupné z: [http://www.beyondjuba.org/BJP1/peace_agreements/Agreement%20 on a Permanent cease fire_Between_The_GOU_and_LRA.pdf](http://www.beyondjuba.org/BJP1/peace_agreements/Agreement%20on_a_Permanent_ cease fire_Between_The_GOU_and_LRA.pdf) (27. 4. 2014)

„Agreement on Disarmament Demobilisation and Reintegration“ Agreement. *Government of Southern Sudan*, 2008 (online: pdf). Dostupné z: http://www.beyondjuba.org/BJP1/peace_agreements/Agreement_on_Disarmament_Demobilisation_and_Reintegration_btn_The_GOU_and_LRA.pdf (27. 4. 2014)

„Annexure to the Agreement on Accountability and Reconciliation“ Annexure. *Government of Southern Sudan*, 2008 (online: pdf). Dostupné z: http://www.iccnw.org/documents/Annexure_to_agreement_on_Accountability_signed_today.pdf (27. 4. 2014)

14. Abstrakt

Od roku 1986 probíhal v severní Ugandě ozbrojený konflikt mezi ugandskou vládou a Lord's Resistance Army (LRA). Na severu Ugandy panuje relativní klid od doby, kdy se po neúspěšných mírových rozhovorech v roce 2006 rebelové přesunuli do Jižního Súdánu, Konga a Středoafričké republiky. Během tohoto dlouholetého konfliktu složky LRA unesly více než 20 000 lidí a téměř 90 % místní populace bylo nuceně vysídleno. Cílem této práce je zamyslet se nad příčinami vzniku války a následnou snahou různých aktérů o její ukončení. Uganda byla svědkem setkání dvou rozdílných typů spravedlnosti – tradičních mechanismů spravedlnosti aplikovaných na řadové vojáky LRA a mezinárodní trestní spravedlnosti aplikované skrze vydané zatykače ICC na nejvyšší velení LRA. V tomto období se v Ugandě vedly prudké diskuze o tom, jak může být role soudu v rozporu s mírovým jednáním a tradičními mechanismy spravedlnosti. V závěru práce navrhuje, které z těchto dvou řešení ukončit válku a dosáhnout spravedlnosti bylo pro konkrétní případ Ugandy vhodnější.

Klíčová slova: ugandská vláda, Lord's Resistance Army, konflikt, mezinárodní spravedlnost, tradiční spravedlnost, mír, International Criminal Court, etnikum.

15. Abstract

Since 1986, an armed conflict between the Ugandan government and the Lord 's Resistance Army (LRA) took place in Northern Uganda. After the failed peace talks in 2006 the North of Uganda became relatively calm and the rebels moved to South Sudan, Congo and Central African Republic. During this long-standing conflict LRA services abducted more than 20,000 people and almost 90 % of the local population was forcibly displaced. The aim of this paper is to reflect on the causes of the war and the subsequent efforts of various participants to it's termination. Uganda witnessed a meeting of two different types of justice - the traditional mechanisms of justice applied to ordinary LRA soldiers and international criminal justice applied by the ICC arrest warrants to the LRA high command. During this period there was a violent discussion about how the role of the court can be in contradiction to the peace talks and traditional justice mechanisms. The conclusion of this paper suggests which solution would be better to end the war and achieve justice in the actual case of Uganda.

Key Words: Government of Uganda, Lord's Resistance Army, conflict, international justice, traditional justice, peace, International Criminal Court, ethnicity.